

Maaelu Arengu Euroopa
Põllumajandusfond:

Euroopa investeeringud
maapiirkondadesse

Eesti Maaülikool

Estonian University of Life Sciences

Majandus- ja sotsiaalinstituut
Institute of Economics and Social Sciences

www.emu.ee

Eesti maaelu arengu strateegia 2007–2013 strateegiaseire aruanne 1., 3. ja 4. telje eesmärkide saavutamise osas

Teostaja:

**Eesti maaelu arengukava 2007–2013 1., 3. ja 4. telje püsihindaja
Maamajanduse uuringute ja analüüsi osakond
Majandus- ja sotsiaalinstituut
Eesti Maaülikool**

Tartu 2014

SISUKORD

1.	SISSEJUHATUS	3
2.	MASi KVANTIFITSEERITUD EESMÄRKIDE SUUNAS LIIKUMISE ANALÜÜS	4
2.1.	ÜLDIST SOTSIAALMAJANDUSLIKKU ARENGUT ISELOOMUSTAVAD INDIKAATORID (HORISONTAALSED)	4
2.2.	KONKURENTSIVÕIME (I TELG)	6
2.3.	MAAELU ARENG (III TELG).....	14
2.4.	LEADER.....	20
3.	MASi RIIKLIKE TELJEPÕHISTE ÜLDEESMÄRKIDE TÄITMISE ANALÜÜS	24
3.1.	I TELG – PÕLLUMAJANDUS- JA METSANDUSSEKTORI KONKURENTSIVÕIME PARANDAMINE ..	25
3.2.	III TELG – MAAPIIRKONDADE ELUKVALITEET JA MAAMAJANDUSE MITMEKESISTAMINE	27
3.3.	IV TELG – LEADER MEEDE	31
4.	KOKKUVÕTE	35

1. SISSEJUHATUS

Euroopa Komisjon kiitis 29. novembril 2007 heaks Eesti maaelu arengu strateegia perioodiks 2007–2013 (MAS) (viimati muudetud Vabariigi Valitsuse poolt 26.07.2012). Maapiirkondade säästvat arengut silmas pidades keskendub MAS ühenduse põllumajanduse ja metsanduse konkurentsivõime, maade hooldamise ning keskkonna, elukvaliteedi ja tegevuste mitmekesistamise eesmärkidele, võttes samas arvesse Eesti maaelu omanäolisust ning mitmekesisust. Euroopa Liidu liikmesriigina on Eestil võimalik osaleda ühenduse maaelupoliitikas ja saada osa Euroopa Liidu maaelu arengu toetuste eelarvest.

Liikmesriigil on kohustus esmakordselt 2010. aastal ning hiljem iga kahe aasta järel esitada Euroopa Komisjonile aruanne riikliku maaelu arengustrateegia rakendamise tulemustest. Käesolev aruanne annab ülevaate MASi 1., 3. ja 4. telje kvantifitseeritud eesmärkide suunas liikumisest aastatel 2007–2013 võttes aluseks MASis fikseeritud indikaatorite baasväärtused ja sihttasemed ning võrreldes neid tegelike saavutustasemetega Eesti Statistikaameti andmetel.

Lisaks analüüsitakse makstud toetuste ja kvantifitseeritud eesmärkide saavutustasemetega abil, kuidas on Eesti maaelu arengukava 2007–2013 (MAK) rakendamine aidanud kaasa MASi 1., 3. ja 4. telje üldeesmärkide saavutamisele. Selleks analüüsitakse, kas toetuste maksmise maht ja jaotus telgede vahel vastab MAKi planeeritud eelarvele. Samuti analüüsitakse MASi telgede lõikes, kas kvantifitseeritud eesmärkide tulemustega saavutatud mõju vastab MASi eesmärkidele.

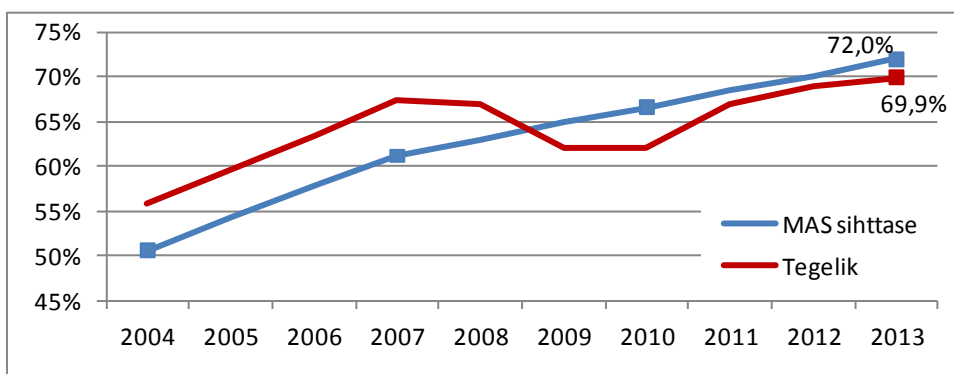
2. MASi KVANTIFITSEERITUD EESMÄRKIDE SUUNAS LIIKUMISE ANALÜÜS

MASis on määratletud indikaatorid ning nende sihttasemed, mille suunas liikumise jälgimisega hinnatakse strateegia eesmärkide saavutamise tulemuslikkust. Indikaatoreid vaadeldakse telje- ja eesmärgipõhiselt. MAS koostati 2006. aastal, mil ei olnud märke saabuvast majanduslangusest. Seoses sellega on indikaatoriteks olevate majandusnäitajate sihttasemed seatud püsiva paranemistrendiga. Tegelikult saabus 2008. aastal ülemaailmne majanduslangus ning enamus majandusnäitajaid halvenes järsult, positiivsed trendid said valdavaks taas alates 2011. aastast. Kuna majanduslanguse mõju oli oluline, siis MASi rakendamise tulemuste hindamisel on otstarbekas teha järeldusi kogu analüüsiperioodi kokku võttes, mitte keskendudes lühikesele ajavahemikule.

Indikaatorite analüüsimisel kajastatakse joonistel MASis fikseeritud näitaja baasväärtus (sõltuvalt näitajast 2003., 2004. või 2005. aasta) ning sihttasemed aastateks 2007, 2010 ja 2013. Sihttasemeid võrreldakse tegelike uusimate kättesaadavate andmetega. Näitajad on statistilised ning pärinevad Statistikaameti andmebaasist. Kuna Statistikaamet muudab vajadusel andmeid tagantjärele, siis mõne indikaatori juures ei ühti MASis fikseeritud baasväärtus käesoleva analüüsi hetkel kehtivate samade näitajatega.

2.1. ÜLDIST SOTSIAALMAJANDUSLIKKU ARENGUT ISELOOMUSTAVAD INDIKAATORID (HORISONTAALSED)

1. Majandusareng (EL25=100), PPS

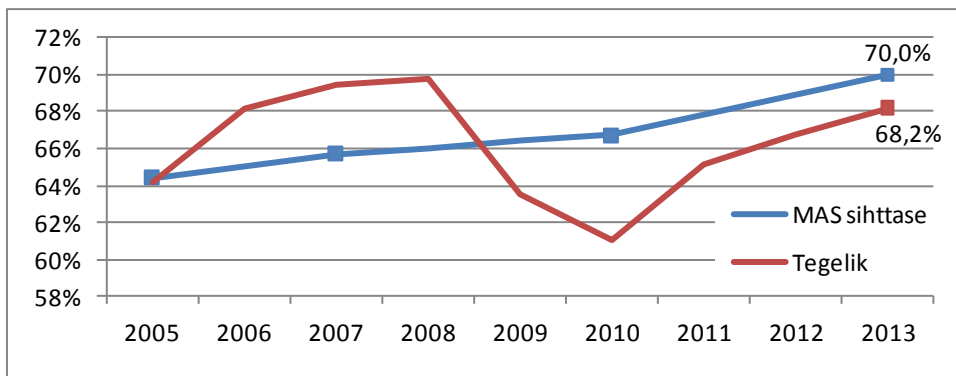

Joonis 1. Eesti majandusarengu võrdlus MASi vastava sihttasemega (EL25=100, PPS) (Statistikaameti andmetel, 17.07.2014)

Majandusarengut iseloomustab riigi ostujõu standardiga (PPS) korrigeeritud SKP elaniku kohta võrdluses Euroopa Liidu 25 liikmesriigi keskmisega (EL25=100). MASis võeti eesmärgiks perioodil 2004–2013 saavutada keskmiseks majanduskasvuks Eestis 2,4 protsendipunkti aastas. Aastate 2004–2007 majanduskasv vastas sihttasemele, kuid 2008. aastast algas majanduslangus. Aastatel 2010–2013 on Eesti majandusareng taastunud, kuid vahepealse kriisi negatiivse mõju tõttu jääb perioodi 2004–2013 keskmiseks majanduskasvuks 1,7 protsendipunkti aastas, mis ei

vasta sihttasemele. Prognoositust väiksema majanduskasvu põhjuseks on üldine majanduslangus, mitte MASi rakendamise vähene mõju.

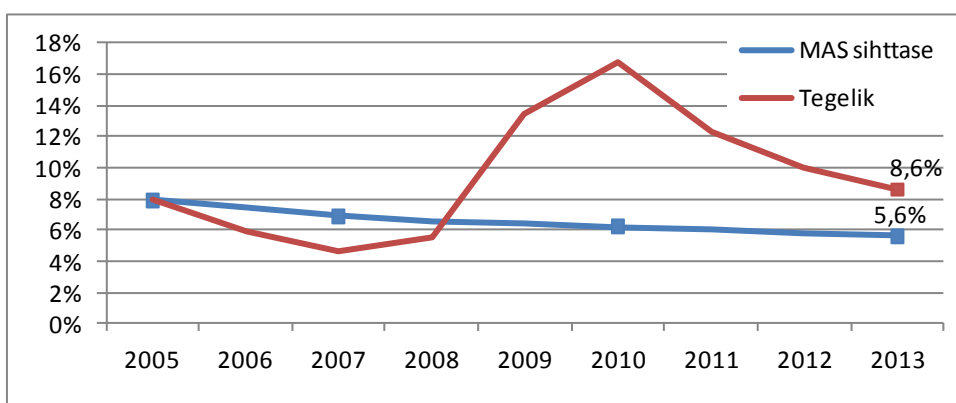
2. Tööhõive määr

Joonis 2. Eesti tööhõive määra võrdlus MASi vastava sihttasemega (Statistikaameti andmetel, 17.07.2014)

Tööhõive määr näitab 15–64-aastaste hõivatute osatähtsust samas vanuses kogurahvastikust. MASi sihttasemeks oli saavutada perioodil 2005–2013 tööhõive kasv 64,4%-lt 70,0%-le (kasv keskmiselt 0,7 protsendipunkti aastas). Perioodil 2005–2008 kasvaski tööhõive jõudsalt, kuid aastatel 2009 ja 2010 toimus näitaja märkimisväärne langus seoses ülemaailmse majanduskriisiga. Kuigi 2011.–2013. aastal on tööhõive määr taas kasvule suundunud, kujuneb perioodi 2005–2013 keskmiseks tööhõive määra kasvuks 0,5 protsendipunkti aastas, mis on mõnevõrra madalam MASi sihttasemest. Nõrgad tulemused on seotud ülemaailmse majanduslangusega.

3. Töötuse määr

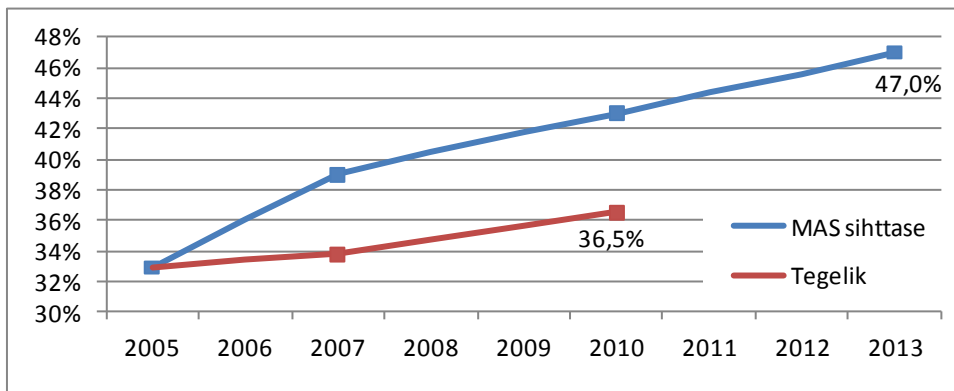
Joonis 3. Eesti töötuse määra võrdlus MASi vastava sihttasemega (Statistikaameti andmetel, 17.07.2014)

Töötuse määr näitab töötute (15–74-aastane) osatähtsust tööjõus. MASi eesmärgiks oli saavutada perioodil 2005–2013 töötuse määra langus keskmiselt 0,3 protsendipunkti võrra aastas. Üldise majanduslanguse tõttu on aga töötuse määr aastatel 2008–2010 kasvanud. Kuigi aastatel 2011–

2013 töötus taas vähenes, ei ole perioodi 2005–2013 kokkuvõttes MASi sihttase saavutatud – vaatlusalusel perioodil on töötuse määr kasvanud keskmiselt 0,1% võrra aastas.

2.2. KONKURENTSIVÕIME (I TELG)

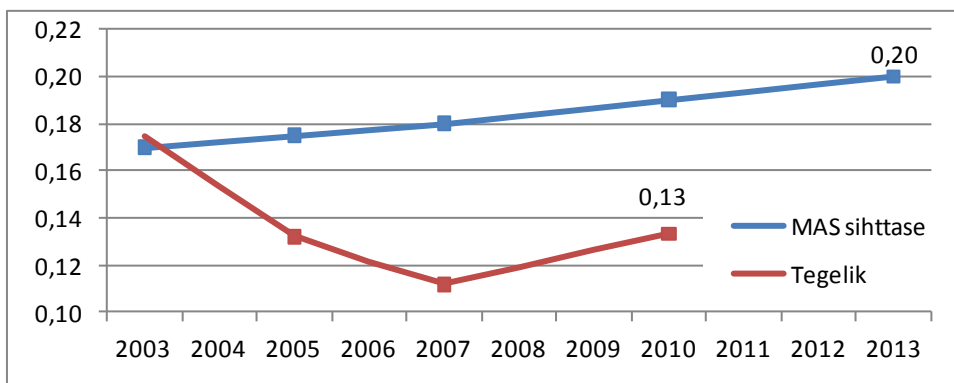
4. Koolitus ja haridus põllumajanduses

Joonis 4. Täielikku põllumajanduslikku ettevalmistust või põllumajanduslikku põhiettevalmistust omavate majapidamise juhtide osakaal kõigist majapidamise juhtidest (Statistikaameti andmetel, 17.07.2014)

Indikaatori hindamiseks analüüsitakse, kui suur osa majapidamise juhtidest omab täielikku põllumajanduslikku ettevalmistust või põllumajanduslikku põhiettevalmistust. Statistikaamet kogub kõnealust näitajat (samuti andmeid ettevõtjate vanuse, täiskasvanute koolitusel osalemise ning mittepõllumajandusliku tulutoova tegevuse kohta) ainult struktuuriuuringu ja põllumajandusloenduse käigus. Viimased olemasolevad andmed käivad 2010. aasta kohta mil 36,5% majapidamise juhtidest omab täielikku või põhiettevalmistust (uuemaid andmeid väljastab Statistikaamet alates 2014. a oktoobrist). MASi sihttase kõnealuse näitaja osas oli samal perioodil 43,0%. Tegemist on ambitsioonika prognoosiga, sest Eestis on majapidamise juhtide erialane ettevalmistus hea võrreldes Euroopa keskmisega, mistõttu 3,6 protsendipunktilist haritud ettevõtjate osakaalu kasvu perioodil 2005–2010 võib lugeda rahuldavaks tulemuseks. Järelduste tegemisel tuleb arvestada asjaolu, et tublisti üle poole noortest põllumajandustootjatest omab erialast ettevalmistust. Seega puudused prognoosi täitumise osas võivad olla seotud sellega, et noorte osatähtsus põllumajandusettevõtluses pole kasvanud ootuspärases tempos. Positiivseks saab lugeda asjaolu, et viimasel kolmel analüüsitud aastal (2008–2010) on põllumajandlikku ettevalmistust omavate majapidamise juhtide osakaal kõigist majapidamise juhtidest kasvanud MASis prognoositud tempos, mistõttu mahajäämus sihttasemest tuleneb eelkõige aastate 2006–2007 tagasihoidlikumast tulemusest.

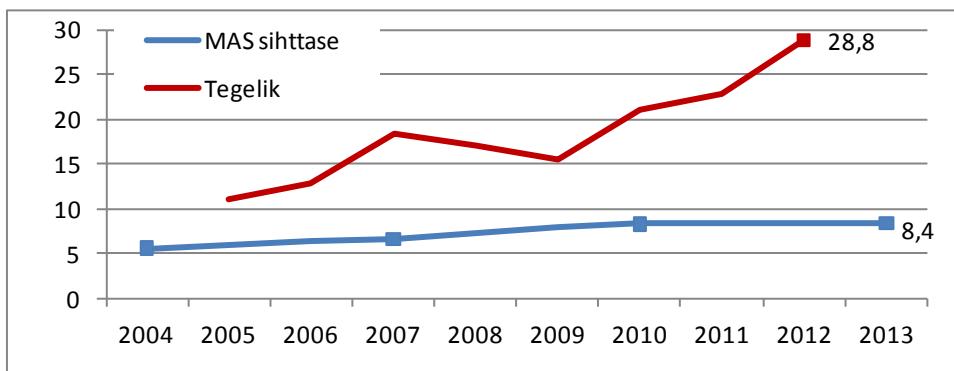
5. Vanuseline struktuur põllumajanduses

Joonis 5. Vanuseline struktuur põllumajanduses, alla 35-aastaste ja üle 55-aastaste ettevõtjate suhtarv (Statistikaameti andmetel, 17.07.2014)

Vanuselist struktuuri iseloomustatakse alla 35-aastaste ja üle 55-aastaste ettevõtjate suhtarvuga. MASi eesmärk on nooremate põllumajandusettevõtjate arvu suurendamine ja vanemate osatähtsuse vähendamine. Kuni aastani 2007 põllumajandusettevõtjate vanuselist struktuuri iseloomustav koefitsient langes (st ettevõtjad vananesid). Alates 2008. aastast asus näitaja paranemisele, tõustes 2010. aastaks 0,13-ni (2010. aasta sihttase 0,19). Kuigi näitaja ei vasta sihttasemele, on viimasel kolmel analüüsitud aastal vanuseline struktuur põllumajanduses paranenud oodatud tempos. Mahajäämus sihttasemest on seotud eelkõige varasema perioodi negatiivse tulemusega.

6. Tööviljakus põllumajanduses, tuhat eurot tööga hõivatud isiku (tööühiku) kohta aastas

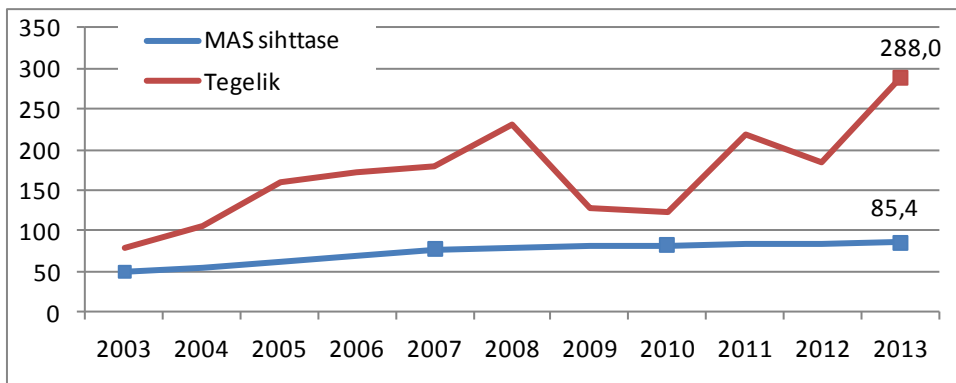

Joonis 6. Eesti põllumajandussektori tööviljakus võrdluses MASi vastava sihttasemega, tuhat eurot tööga hõivatud isiku (ATÜ=1800 tundi) kohta aastas (Statistikaameti andmetel, 17.07.2014)

Tööviljakust mõõdetakse lisandväärtuse kaudu jagades selle tööga hõivatud isikute arvuga. Et leida tööviljakus tööühiku kohta, korrutatakse tulemus 1800-ga (ATÜ = 1800 tundi aastas) ja jagatakse hõivatu keskmise töötundide arvuga. MASi sihttasemeks on põllumajanduse tööviljakuse kasv perioodil 2004–2013 keskmiselt 4,6% aastas (kasv 281 eurot tööga hõivatud isiku kohta aastas). Aastatel 2005–2007 ning 2010–2012 on tööviljakuse kasv põllumajanduses olnud kiire. Perioodil 2008–2009 toimus tööviljakuse mõningane langus. See on seotud üldise majanduslangusega ning põllumajandustootmist mõjutavate ilmastikutingimustega. Kokkuvõttes on perioodil 2005–2012 tööviljakus põllumajanduses kasvanud keskmiselt 14,7% aastas (kasv

2225 eurot tööga hõivatud isiku kohta aastas). Seega saab põllumajandustootmise efektiivsuse arengut lugeda heaks.

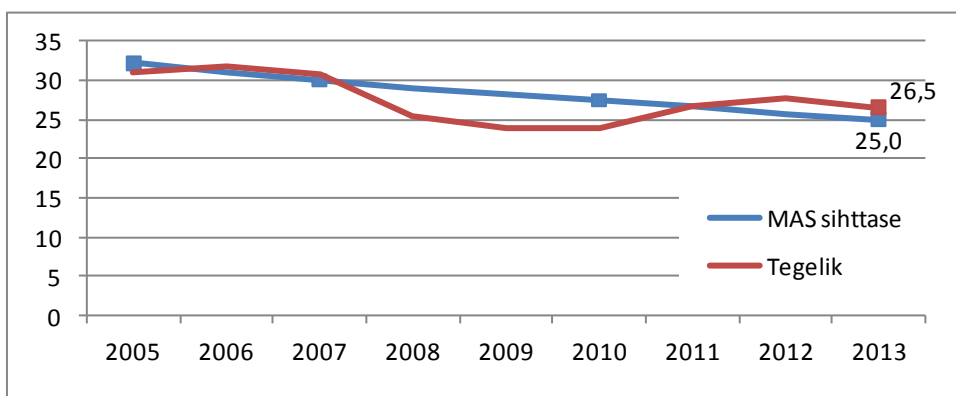
7. Kapitali kogumahutus põhivarasse põllumajanduses (mln eurot aastas)

Joonis 7. Kapitali kogumahutus põhivarasse põllumajanduses, mln eurot aastas (Statistikaameti andmetel, 17.07.2014)

Kapitali kogumahutus põhivarasse koosneb järgmistest osadest: residendist tootjate põhivara soetamine, miinus põhivara realiseerimine antud perioodi jooksul, pluss lisandumised mittetoodetud vara väärtusele (maaparandus). Põhivara on tootmisprotsessis toodanguna toodetud materiaalne või immateriaalne vara, mida on tootmisprotsessis korduvalt või pidevalt üle ühe aasta kasutatud. Kapitali mahutuseks põhivarasse loetakse ka eluruumide soetus kodumajapidamiste poolt. MASis on seatud eesmärgiks, et perioodil 2003–2013 peaks taime- ja loomakasvatuse sektori kapitali kogumahutus põhivarasse kasvama keskmiselt 5,5% võrra aastas, jõudes 2013. aastaks 85,4 mln euroni. Aastatel 2003–2013 oli taime- ja loomakasvatuse sektori kapitali kogumahutus põhivarasse keskmiselt 169,8 mln eurot aastas (näitaja kasvas keskmiselt 13,9% aastas). Majanduslanguse tõttu pidurdus investeerimine põhivarasse 2009. ja 2010. aastal, kuid näitaja asus taas tõusule 2011.–2013. aastal, mistõttu saab vaatlusaluse perioodi koondtulemusega rahul olla.

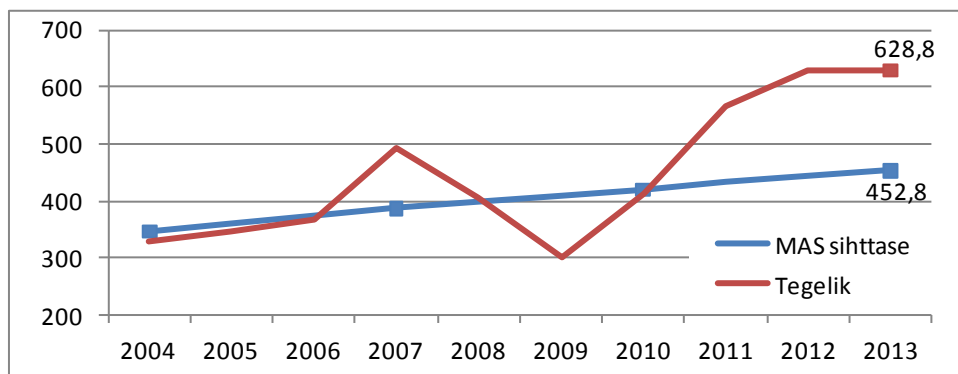
8. Primaarsektori tööhõive areng (tuhat)

Joonis 8. Primaarsektoris hõivatud 15–74-aastased isikud, tuhat (Statistikaameti andmetel, 17.07.2014)

Indikaatori analüüsimiseks uuritakse 15–74-aastaste hõivatud isikute arvu muutumist. MASis prognoositakse perioodil 2005–2013 primaarsektoris hõivatute arvu vähenemist keskmiselt 800 isiku võrra aastas (keskmiselt 3,1% hõivatute arvust aastas). Tegelikult on tööhõive primaarsektoris langenud mõnevõrra vähem, mida saab lugeda heaks tulemuseks. Perioodil 2005–2013 vähenes primaarsektoris hõivatute arv keskmiselt 500 isiku võrra aastas (2,1% aastas). Seejuures majanduslanguse perioodil on hõivatute arv langenud prognoositust rohkem, kuid aastatel 2011–2013 on näitaja taastunud. Kokkuvõttes on tööhõive primaarsektoris vähenenud ootuspärasel määral mistõttu saab tulemustega rahul olla.

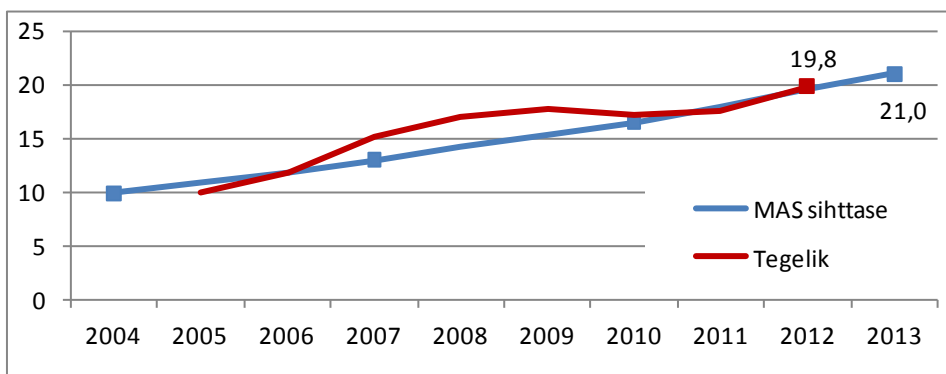
9. Primaarsektori majandusareng (mln eurot)

Joonis 9. Primaarsektoris toodetud lisandväärtus jooksevhindades, mln eurot (Statistikaameti andmetel, 17.07.2014)

Majandusarengut peegeldab sektoris toodetud lisandväärtus jooksevhindades. MASi sihttaseme kohaselt peaks perioodil 2004–2013 primaarsektori majandusareng olema igal aastal keskmiselt 3,0% millega sektoris toodetud lisandväärtus peaks jõudma 2013. aastaks 452,8 mln euron. Tegelikult kasvas perioodil 2004–2013 näitaja keskmiselt 7,5% võrra aastas, mistõttu primaarsektori majandusarengut saab lugeda heaks. Seejuures aastad 2004–2007 olid head majanduskasvu aastad, kuid majanduskriisi perioodil langes sektoris toodetud lisandväärtus tagasi 2004. aasta tasemele. Aastatel 2010–2012 kasvas primaarsektoris toodetud lisandväärtus erakordselt kiiresti.

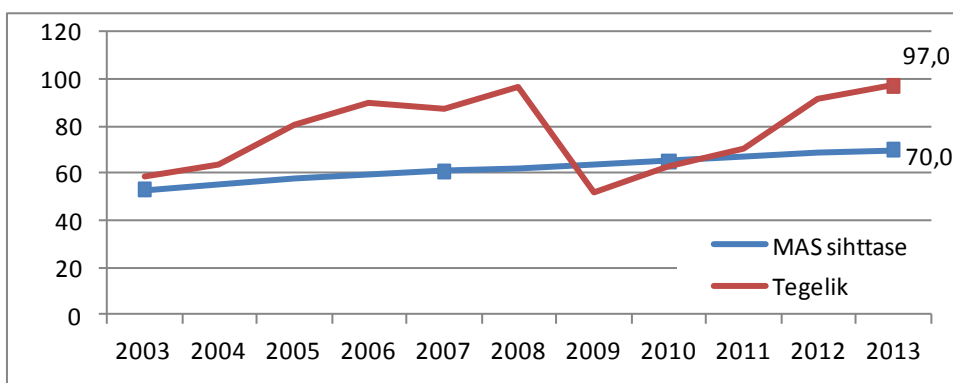
10. Töviljakus toiduainetööstuses, tuhat eurot tööga hõivatud isiku (tööühiku) kohta aastas

Joonis 10. Eesti toiduainetööstuse sektori töviljakus võrdluses MASi vastava sihttasemega, tuhat eurot tööga hõivatud isiku (ATÜ=1800 tundi) kohta aastas (Statistikaameti andmetel, 17.07.2014)

Töviljakust mõõdetakse lisandväärtuse kaudu jagades selle tööga hõivatud isikute arvuga. Et leida töviljakus tööühiku kohta, korrutatakse tulemus 1800-ga (ATÜ = 1800 tundi aastas) ja jagatakse hõivatu keskmise töötundide arvuga. MASis seatud sihttaseme kohaselt peaks perioodil 2004–2013 töviljakus toiduainetööstuses kasvama keskmiselt 8,7% (1109 eurot töötaja kohta) aastas ja jõudma 2013. aastaks 21 tuhande euronit töötaja kohta. Tegelik töviljakuse kasv on olnud sarnane prognoosile – perioodil 2005–2012 keskmiselt 10,3% (1231 eurot töötaja kohta) aastas, mistõttu indikaatori tulemust saab lugeda heaks. Toiduainetööstuses on töviljakuse kasv olnud prognoositust suurem perioodil 2005–2008, kuid aastatel 2009–2012 on näitaja stabiliseerunud.

11. Kapitali kogumahutus põhivarasse toiduainetööstuses (mln eurot aastas)

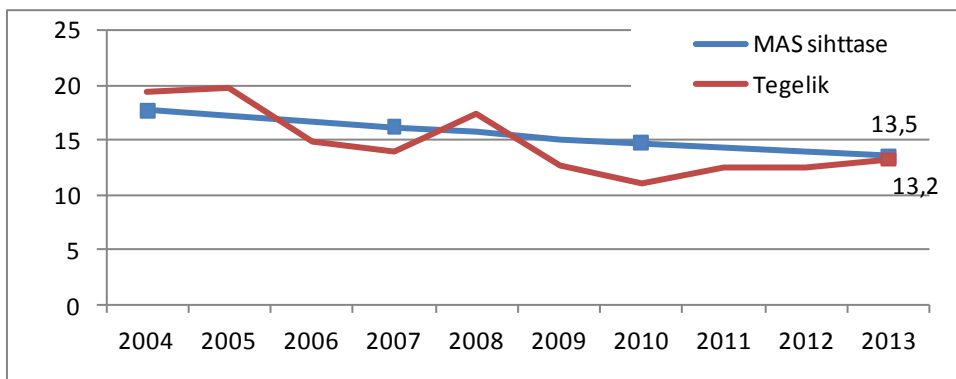

Joonis 11. Kapitali kogumahutus põhivarasse toiduainetööstuse sektoris, mln eurot aastas (Statistikaameti andmetel, 17.07.2014)

Kapitali kogumahutuseks põhivarasse loetakse põhivara soetamine (ka eluruumide soetus kodumajapidamiste poolt) millest on arvestatud maha põhivara realiseerimine. Perioodil 2003–2008 oli põhivara soetamine toiduainetööstuse sektoris aktiivne. Koos majanduslangusega pidurdusid ka investeeringud aastal 2009. Mõõdukas investeeringute juurdekasv on taastunud viimastel aastatel (2010–2013). MASis prognoositi kapitali kogumahutuse suurenemiseks perioodil 2003–2013 keskmiselt 2,8% aastas. Statistikaameti andmetel kasvas perioodil 2003–

2013 kapitali kogumahutus põhivarasse toiduandetööstuses keskmiselt 3,2% aastas, mis vastab sihttasemele.

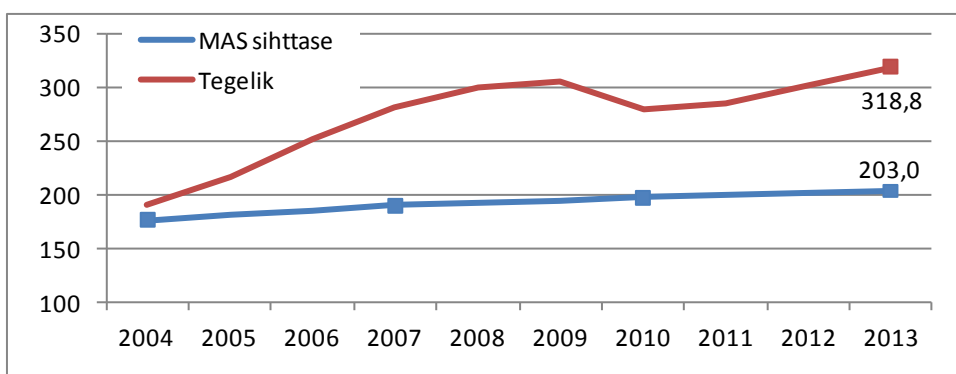
12. Tööhõive areng toiduainetööstuses (tuhat)

Joonis 12. Toiduainetööstuse sektoris hõivatud 15–74-aastased isikud, tuhat (Statistikaameti andmetel, 17.07.2014)

Indikaatori analüüsimiseks uuritakse 15–74-aastaste hõivatud isikute arvu muutumist. MASis seatud sihttaseme kohaselt peaks hõivatute arv toiduainetööstuses vähenema perioodil 2004–2013 keskmiselt 3,0% (420 isiku) võrra aastas. Statistikaameti andmetel on hõivatute arvu langus olnud mõnevõrra suurem. Perioodil 2004–2013 vähenes hõivatute arv toiduainetööstuses keskmiselt 4,2% võrra aastas. See on põhjustatud üldisest majanduslangusest, mis tõi 2009. aastal kaasa suure töötuse kasvu kõigis sektorites. Kuna perioodil 2010–2013 ei ole toiduainetööstuse sektoris tööhõive enam langenud, siis võib tööhõive arengu trendidega toiduainetööstuses kokkuvõttes rahul olla.

13. Toiduainetööstuse majandusareng (mln eurot)

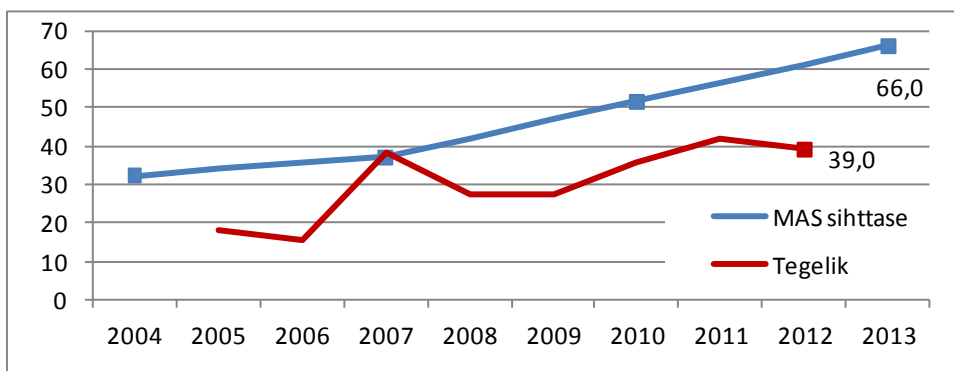

Joonis 13. Toiduainetööstuse sektoris toodetud lisandväärtus jooksevhindades, mln eurot (Statistikaameti andmetel, 17.07.2014)

Majandusarengut mõõdetakse sektoris toodetud lisandväärtusega jooksevhindades. Statistikaameti andmetel on perioodil 2004–2008 toiduainetööstuses olnud kiire majandusareng – lisandväärtus kasvas siis keskmiselt 14,1% aastas. Aastatel 2009. ja 2010. mõjutas sektorit majanduslangus kuid alates 2011. aastast kasvab lisandväärtus taas jõudsalt. MASis püstitatud

eesmärkide kohaselt peaks toiduainetööstuse majandusareng perioodil 2004–2013 olema keskmiselt 1,6% aastas. Kuna Statistikaameti andmetel oli toiduainetööstuse sektori majandusareng perioodil 2004–2013 keskmiselt 5,9% aastas, siis saab tulemust lugeda heaks.

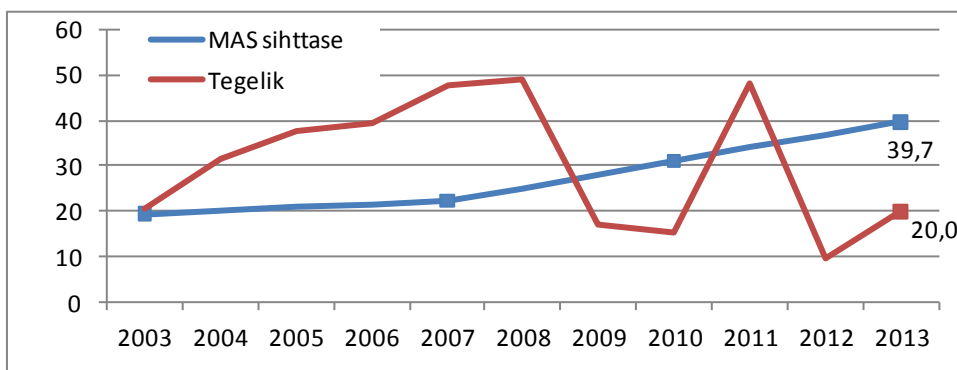
14. Tööviljakus metsanduses, tuhat eurot tööga hõivatud isiku (tööühiku) kohta aastas

Joonis 14. Eesti metsandussektori tööviljakus võrdluses MASi vastava sihttasemega, tuhat eurot tööga hõivatud isiku (ATÜ=1800 tundi) kohta aastas (Statistikaameti andmetel, 17.07.2014)

Tööviljakust mõõdetakse lisandväärtuse kaudu jagades selle tööga hõivatud isikute arvuga. Et leida tööviljakus tööühiku kohta, korrutatakse tulemus 1800-ga (ATÜ = 1800 tundi aastas) ja jagatakse hõivatu keskmise töötundide arvuga. MASi sihttaseme kohaselt peaks perioodil 2004–2013 tööviljakus metsanduses kasvama keskmiselt 8,3% võrra aastas. Statistikaameti andmetel on perioodil 2005–2012 vastav kasv olnud 11,6% aastas. Kuigi trend on muutlik võib indikaatori tulemust lugeda heaks, sest metsandussektor on väga tundlik puidu hinna muutumisele maailmaturul.

15. Kapitali kogumahutus põhivarasse metsanduses (mln eurot aastas)

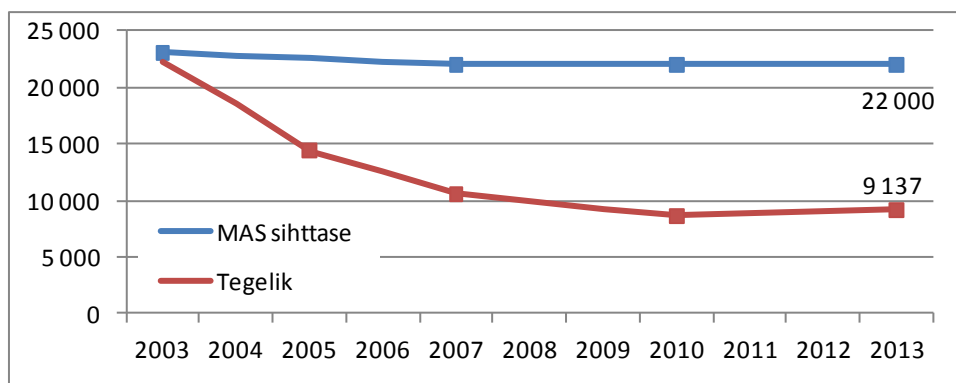

Joonis 15. Kapitali kogumahutus põhivarasse metsandussektoris, mln eurot aastas (Statistikaameti andmetel, 17.07.2014)

Kapitali kogumahutuseks põhivarasse loetakse põhivara soetamine (ka eluruumide soetus kodumajapidamiste poolt), miinus põhivara realiseerimine, pluss lisandumised mittetoodetud vara väärtusele (maaparandus). Statistikaameti andmetel kasvas aastatel 2003–2008

metsandussektoris kapitali kogumahutus põhivarasse jõudsalt. Edasi on olnud ebastabiilse investeerimise aastad. Kokkuvõttes on perioodil 2003–2013 kapitali kogumahutus põhivarasse metsanduses vähenenud keskmiselt 0,3% võrra aastas. MASi sihttaseme kohaselt peaks perioodil 2003–2013 näitaja kasv olema keskmiselt 7,4% aastas. Seega on üldine majanduslangus ning muutlikud tingimused puiduturul mõjunud negatiivselt metsandussektori arengule ning viinud indikaatori tulemused mitterahuldavaks.

16. Elatustalude osatähtsus uutes liikmesriikides

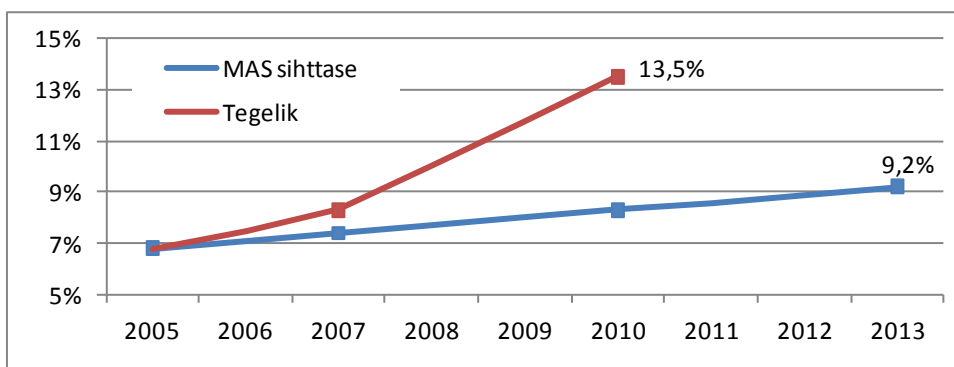

Joonis 16. Elatustalude arv Eestis (Statistikaameti andmetel, 17.07.2014)

Käesolevas kontekstis loetakse elatustaludeks põllumajanduslikke majapidamisi standardtoodanguga alla 2000 euro aastas (kuni 2010. aastani alla 1 ESU). MASi eesmärk on peatada elatustalude arvu vähenemine ning hoida nende arv stabiilne. Statistikaameti andmetel on perioodil 2003–2013 elatustalude arv vähenenud 59,0% võrra (keskmiselt 8,5% võrra aastas), mis ei vasta MASi eesmärkidele. Elatustalude arvu vähenemine on peatunud 2011.–2013. aastal. Jääb üle loota, et MAKi rakendamine soosib edaspidi väiketalude tegevust, et elu maal saaks jätkuda.

2.3. MAAELU ARENG (III TELG)

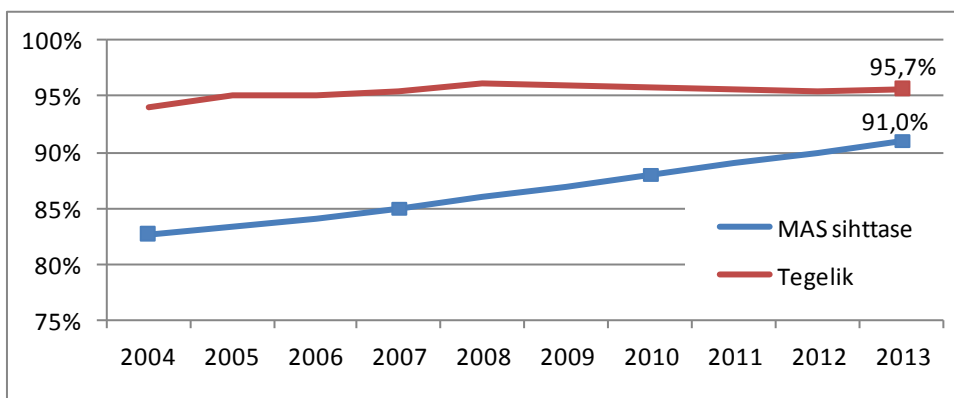
17. Muu tulusa tegevusega põllumajandustootjad

Joonis 17. Muu tulusa tegevusega põllumajanduslike majapidamiste osakaal kõigist majapidamistest Eestis (Statistikaameti andmetel, 17.07.2014)

Näitaja väljendab mittepõllumajandusliku tulutoova tegevusega põllumajanduslike majapidamiste osakaalu kõigist põllumajanduslikest majapidamistest. MASi eesmärgiks on perioodil 2005–2013 kasvatada muu tulusa tegevusega majapidamiste osakaalu keskmiselt 0,3 protsendipunkti võrra aastas. Statistikaameti andmetel on perioodil 2005–2010 näitaja kasvanud keskmiselt 1,3 protsendipunkti võrra aastas, ületades prognoosi märkimisväärselt. Kuna muu tulusa tegevusega põllumajanduslike majapidamiste osakaal on kasvanud kiiremini just aastatel 2008–2010, siis võib majandustegevuse mitmekesistamise tulemustega põllumajanduses rahul olla.

18. Mittepõllumajandussektori tööhõive areng

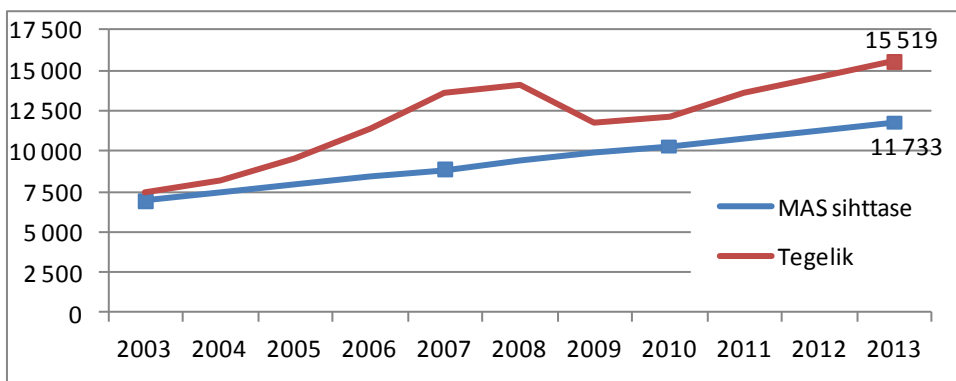

Joonis 18. Mittepõllumajandussektoris hõivatute osakaal kõigist hõivatutest (Statistikaameti andmetel, 17.07.2014)

Indikaator näitab mittepõllumajandussektoris hõivatute osakaalu kõigist hõivatutest. Mittepõllumajandussektori tööhõive areng on olnud suhteliselt stabiilne, kuid sihttasemest aeglasem. MASis püstitatud eesmärgi kohaselt peaks perioodil 2004–2013 mittepõllumajandussektori tööhõive kasvama keskmiselt 0,9 protsendipunkti võrra aastas. Perioodil 2004–2013 kujunes Statistikaameti andmetel tegelikuks kasvuks keskmiselt 0,2 protsendipunkti aastas.

Seejuures on kuni 2008. aastani mittepõllumajandussektoris hõivatute osakaal kasvanud, kuid sellest järgnevatel aastatel vähenenud. Selle põhjuseks on asjaolu, et majanduslanguse perioodil on põllumajandussektoris töötajate arv langenud vähem kui ülejäänud sektorites.

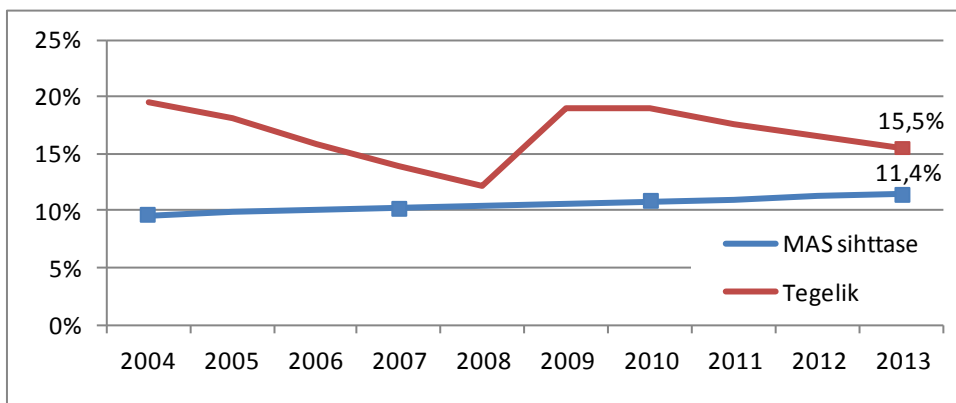
19. Mittepõllumajandussektori majandusareng (mln eurot)

Joonis 19. Mittepõllumajandussektoris toodetud lisandväärtus jooksevhindades, mln eurot (Statistikaameti andmetel, 17.07.2014)

Majandusarengut mõõdetakse sektoris toodetud lisandväärtuse kaudu jooksevhindades. MASis seatud sihttaseme kohaselt peaks perioodil 2003–2013 mittepõllumajandussektoris toodetud lisandväärtus kasvama keskmiselt 5,4% aastas. Statistikaameti andmetel kujunes tegelikult majanduskasvuks perioodil 2003–2013 keskmiselt 7,6% aastas. Tulemus on väga hea arvestades asjaolu, et üldise majanduslanguse tõttu vähenes 2009. aastal mittepõllumajandussektoris toodetud lisandväärtus 15,9% võrreldes eelmise aastaga. Seda on kompenseerinud aga majandusarengu taastumine 2010.–2013. aastal.

20. Füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsemise areng

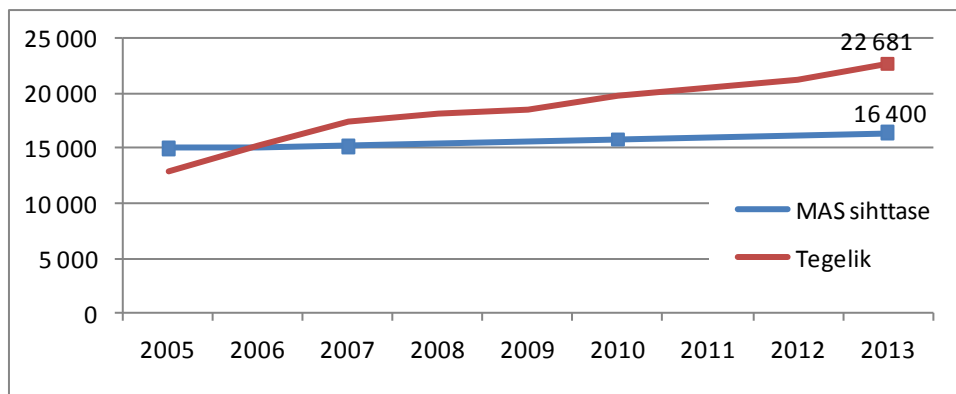

Joonis 20. Füüsilisest isikust ettevõtjate osakaal kõigist tegutsemise õiguslikest vormidest kokku (Statistikaameti andmetel, 17.07.2014)

Indikaator näitab füüsilisest isikust ettevõtjate (FIE) osakaalu kõigist tegutsemise õiguslikest vormidest kokku. Vastupidiselt sihttasemele vähenes FIEde osakaal ettevõtluses perioodil 2004–

2013. keskmiselt 0,4 protsendipunkti võrra aastas. Seejuures toimus Statistikaameti andmetel 2009. aastal FIEde arvu 80,9%-line kasv võrreldes 2008. aastaga, kuid see ei näita FIEde arvu tegelikku muutumist vaid tuleneb uutest registreerimisnõuetest. Jättes arvestamata 2009. aasta muutuse, on ülejäänud vaadeldava perioodi jooksul FIEde osakaal langenud keskmiselt 1,6 protsendipunkti võrra aastas, mistõttu tulemused ei vasta sihttasemele (eesmärgiks oli FIEde osakaalu kasv keskmiselt 0,2 protsendipunkti võrra aastas).

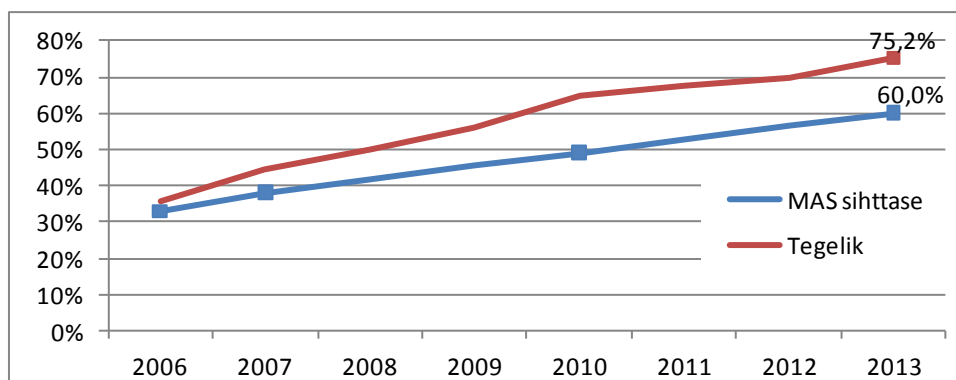
21. Turismi infrastruktuur maapiirkonnas

Joonis 21. Aasta keskmine voodikohtade arv väljaspool Tallinna, Tartut ja Pärnut asuvates majutusettevõtetes (Statistikaameti andmetel, 17.07.2014)

Indikaator näitab aasta keskmist voodikohtade arvu väljaspool Tallinna, Tartut ja Pärnut asuvates majutusettevõtetes. MASis seatud sihttaseme kohaselt peaks voodikohtades arv perioodil 2005–2013 olema stabiilne või väga väikest kasvutrendi näitav (kasv keskmiselt 1,1% aastas). Statistikaameti andmetel on tegelik voodikohtades arvu kasv olnud märksa suurem. Perioodil 2005–2013 kasvas voodikohtade arv majutusettevõtetes keskmiselt 7,4% võrra aastas. Osalt saab majutusteenuse pakkumise laienemist lugeda positiivseks. Samas tuleb põhjalikult mõelda, milline hulk majutusettevõtteid ja voodikohti on Eesti tingimustes optimaalne.

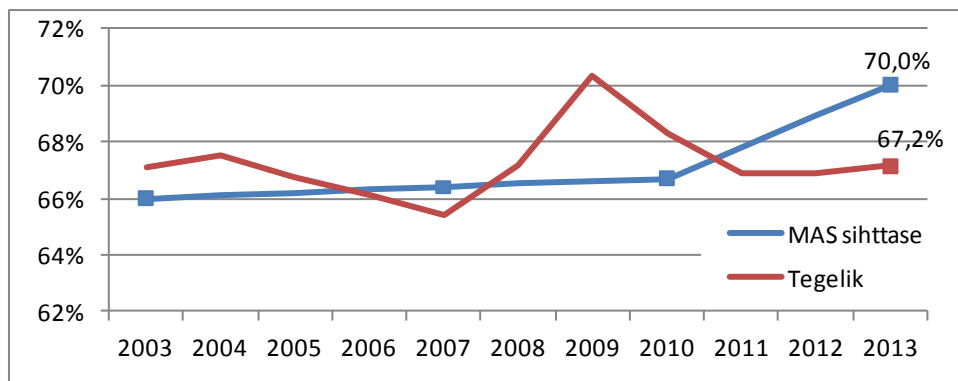
22. Internetiga ühinemine maapiirkondades

Joonis 22. Maa-asulates elavate kodust internetiühendust omavate leibkondade osakaal kõigist maa-asulate leibkondadest (Statistikaameti andmetel, 17.07.2014)

Indikaator näitab, kui suur osa maa-asulates elavatest leibkondadest omab kodust internetiühendus. Internet on maa-asulates levinud kiiremini, kui MASis eesmärgiks seatud. Statistikaameti andmetel omas 2013. aastal 75,2% maa-asulate leibkondadest kodust internetiühendust. Võrreldes 2006. aastaga on internetiühenduse olemasolu kasvanud 39,7 protsendipunkti võrra, mis teeb keskmiseks kasvuks 5,7 protsendipunkti aastas. MASis on prognoositud vastavaks kasvuks perioodil 2006–2013 keskmiselt 3,9 protsendipunkti aastas.

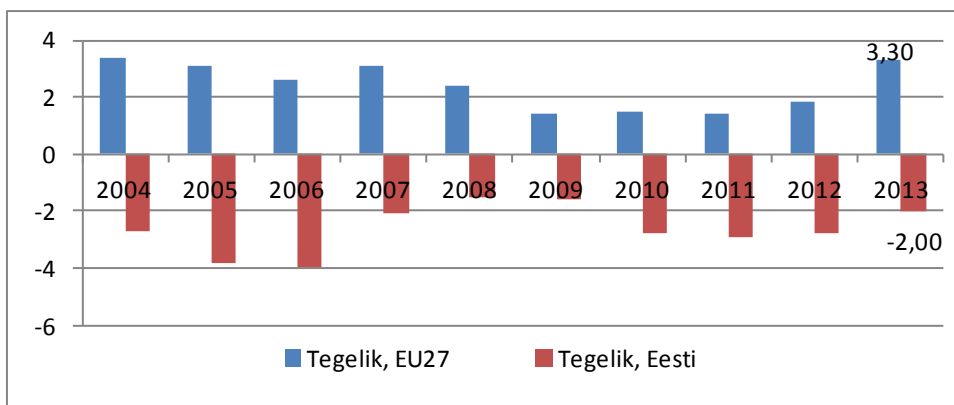
23. Teenusesektori areng

Joonis 23. Tertsiaarsektoris toodetud lisandväärtuse osakaal kõigis sektorites toodetud lisandväärtusest kokku (Statistikaameti andmetel, 17.07.2014)

Indikaator näitab, kui suur osa kogu lisandväärtusest toodetakse tertsiaarsektoris. Tertsiaarsektoris toodetud lisandväärtuse osakaal kõigis sektorites toodetud lisandväärtusest on vaatlusalusel perioodil olnud ebastabiilne, langedes aastatel 2003–2007 ja 2010–2011. Samas majanduslanguse perioodil (2008–2009) näitaja kasvas, sest sekundaarsektoris loodud lisandväärtus langes keskmisest märksa rohkem. Primaarsektoris toodetud lisandväärtuse osatähtsus moodustab kõigest 3,9% (2012.a) kogu lisandväärtusest, mistõttu mõjutab see sekundaar- ja tertsiaarsektorite vahetunde väga vähe. MASi on seatud sihttasemeks, et tertsiaarsektoris toodetud lisandväärtuse osakaal kogu lisandväärtuses kasvab perioodil 2003–2013 keskmiselt 0,4 protsendipunkti võrra aastas. Statistikaameti andmetel oli indikaatori väärtus 2013. aastal 67,2% mis on sama suur kui 2003. aastal, mis tähendab, et kasvu ei ole toimunud. Kuigi tertsiaarsektoris toodetud lisandväärtuse osakaal kõigis sektorites toodetud lisandväärtusest on vaatlusalusel perioodil madalam sihttasemest, saab tulemust antud juhul lugeda heaks, sest see näitab teiste sektorite tugevust.

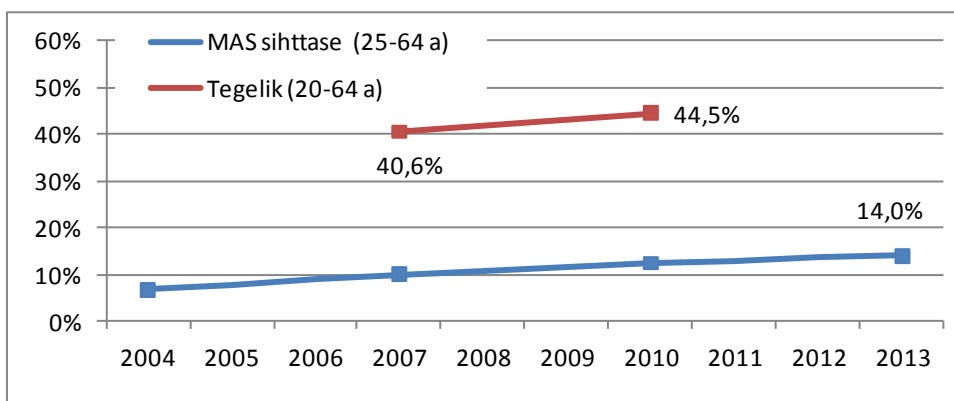
24. Rändesaldo koos rahvastiku loomuliku iibega 1000 elaniku kohta

Joonis 24. Rändesaldo koos rahvastiku loomuliku iibega 1000 elaniku kohta (Statistikaameti andmetel, 17.07.2014)

Tegemist on rändesaldo (sisserände ja väljarände vahe) ning rahvasiku loomuliku iibe (sündide ja surmade vahe) koondnäitajaga 1000 elaniku kohta. MASis on vastava indikaatorina käsitletud pendelrännet, kuid juhendite ja metoodikate täpsustumisel analüüsimise edaspidi rändesaldot ja iivet. Rändesaldo ja rahvastiku loomuliku iibe koondnäitajale ei ole MASis seatud sihttasest. Võrdlusnäitajana kasutame siinkohal Euroopa Liidu keskmist (EL27) vastavat näitajat. Perioodil 2004–2013 on Eestis loomulik iive olnud negatiivne. Lisaks on toimunud rahvastiku väljaränne. Kokkuvõttes on rändesaldo ja loomuliku iibe koondnäitaja kõigil vaatlusalustel aastatel olnud negatiivne, mis tähendab, et Eesti rahva arv väheneb. Euroopa Liidus keskmiselt rahvaarv kasvab mistõttu Eesti tulemust ei saa lugeda heaks.

25. Elukestev õpe maapiirkondades

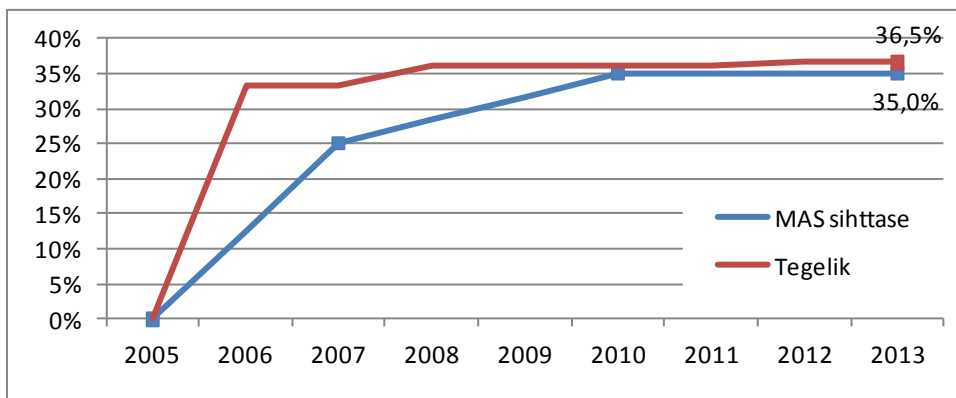
Joonis 25. Täiskasvanute koolituses osalenud maa-asulate elanike osakaal kõigist maa-asulate elanikest (Statistikaameti andmetel, 17.07.2014)

Indikaator näitab, kui suur osa maa-asulate (alevike ja külade) elanikest on vaadeldava aasta jooksul osalenud täiskasvanute koolituses. MASis on eesmärgiks seatud, et perioodil 2004–2013 kasvab koolituses osalejate arv keskmiselt 0,8 protsendipunkti võrra aastas. Näitajaid tõlgendades tuleb pidada silmas seda, et sihttase on määratud Eurostati aastaraamatus esitatud informatsiooni alusel, kus arvestati täiskasvanute koolituses osalejaid vanuses 25–64 aastat. Statistikaameti on uurinud 20–64-aastaste isikute täiskasvanute koolituses osalemist. Aastal 2007

osales täiskasvanute koolituses 40,6% maa-asulate 20–64-aastastest elanikest ning 2010. aastal 44,5%. Seega kasvas perioodil 2007–2010 täiskasvanute koolituses osalenute arv keskmiselt 1,3 protsendipunkti võrra aastas. Kuna näitaja on pisut suurem sihttasemest, siis saab indikaatori tulemustega hästi rahul olla.

2.4. LEADER

26. Kohalike tegevusgruppide areng

Joonis 26. Kohalike tegevusgruppidega hõlmatud elanike osakaalu kogu rahvastikust (Maamajanduse Infokeskuse andmetel, 1.07.2014)

Indikaator näitab kohalike tegevusgruppidega hõlmatud elanike osakaalu kogu rahvastikust. Suurem osa Leader tegevusgruppe loodi Eestis 2006. aastal (24 tegevusgruppi). Alates 2008. aastast on Eestis 26 kohalikku tegevusgruppi. Tegevusgruppide tegevuspiirkond katab kogu Eesti maapiirkonda. Eestis elab maapiirkonnas 0,5 mln inimest (2012.a), mis teeb kohalike tegevusgruppidega hõlmatud elanike osakaaluks 36,5% kogu Eesti rahvastikust. Sarnane sihttase oli määratud ka MASis (35%), millega seoses saab tõdeda, et indikaatori eesmärk on saavutatud.

Tabel 1. MASi kvantifitseeritud eesmärkide suunas liikumise analüüs

Indikaator	MASi koostamise ajal (2006) kehtinud ja kasutatud indikaatorite baasväärtused baasaastal		MASi koostamisel seatud sihttasemed			Käesoleva Strateegiaseire aruande koostamise ajal (2014) kehtinud ja kättesaadavad väärtused indikaatoritele (Seoses asjaoluga, et Statistikaamet muudab vajadusel statistilisi näitajaid tagantjärele, võivad sama indikaatori väärtused olla erinevad MASi koostamise ajal ja käesoleva aruande koostamise ajal)											MASi koostamise ajal kehtinud ja baasväärtusena kasutatud näitaja keskmine muutus aastast 2013. aasta sihttasemeni	Strateegiaseire aruande koostamise ajal kehtinud väärtuste keskmine muutus aastast kättesaadavate andmete perioodi algusest lõpuni	Sihttaseme muutuse ja tegeliku muutuse erinevus, protsendi punkti
	baas-väärtus	baas-aasta	2007	2010	2013	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013			
Üldist sotsiaalmajanduslikku arengut iseloomustavad indikaatorid (horisontaalsed)																			
Majandusareng, SKP elaniku kohta PPS (EL25=100)	50,6%	2004	61,2%	66,6%	72,0%	-	55,8%	59,6%	63,5%	67,3%	67,0%	62,1%	62,1%	67,0%	68,9%	69,9%	2,4 %-punkti	1,7 %-punkti	-0,7%
Tööhõive määr, 15–64-aastaste hõivatute osatähtsus samas vanuses kogurahvastikust	64,4%	2005	65,7%	66,7%	70,0%	-	-	64,2%	68,1%	69,4%	69,8%	63,5%	61,0%	65,1%	66,8%	68,2%	0,7 %-punkti	0,5 %-punkti	-0,2%
Töötuse määr, 15–74-aastaste töötute osatähtsus tööjõus	7,9%	2005	6,9%	6,2%	5,6%	-	-	8,0%	5,9%	4,6%	5,5%	13,5%	16,7%	12,3%	10,0%	8,6%	-0,3 %-punkti	0,1 %-punkti	0,4%
Konkurentsivõime (I telg)																			
Koolitus ja haridus põllumajanduses ¹	32,9%	2005	39,0%	43,0%	47,0%	-	-	32,9%	-	33,8%	-	-	36,5%	-	-	-	1,8 %-punkti	0,7 %-punkti	-1,0%
Vanuseline struktuur põllumajanduses, alla 35-aastaste ja üle 55-aastaste ettevõtjate suhtarv	0,17	2003	0,18	0,19	0,20	0,17	-	0,13	-	0,11	-	-	0,13	-	-	-	1,8%	-3,8%	-5,6%
Töövõiljakus põllumaj.-s, lisandväärtus hõivatute kohta (ATÜ=1800), tuhat eurot	5,59	2004	6,60	8,35	8,40	-	-	11,02	12,73	18,29	17,06	15,54	21,08	22,88	28,82	-	4,6%	14,7%	10,1%
Kapitali kogumahutus põhivarasse põllu-majanduses, mln eurot a.	49,80	2003	77,30	82,40	85,40	78,32	105,06	160,48	172,21	179,18	231,61	127,00	122,98	218,60	184,01	287,96	5,5%	13,9%	8,4%
Primaarsektori tööhõive areng, 15–74-aastaste hõivatute arv, tuhat	32,20	2005	30,00	27,50	25,00	-	-	31,00	31,90	30,80	25,50	24,00	23,90	26,60	27,60	26,50	-3,1%	-2,1%	1,1%
Primaarsektori majandus-areng, lisandväärtus jooksevhindades, mln eurot	346,40	2004	387,00	419,20	452,80	-	327,68	345,51	366,72	493,37	404,66	299,71	413,21	566,90	627,43	628,84	3,0%	7,5%	4,5%
Töövõiljakus toiduainetööst., lisandväärtus hõivatute kohta (ATÜ=1800), tuhat eurot	9,91	2004	13,00	16,50	21,00	-	-	9,95	11,78	15,06	17,01	17,78	17,19	17,55	19,80		8,7%	10,3%	1,6%
Kapitali kogumahutus põhivarasse toiduainetööst., mln eurot aastas	53,10	2004	61,00	65,00	70,00	58,93	63,93	80,18	90,26	87,50	96,67	52,16	62,69	70,43	91,41	97,04	2,8%	3,2%	0,4%

Tabel 1. MASi kvantifitseeritud eesmärkide suunas liikumise analüüs (jätkub)

Indikaator	MASi koostamise ajal (2006) kehtinud ja kasutatud indikaatorite baasväärtused baasaastal		MASi koostamisel seatud sihttasemed			Käesoleva Strateegiaseire aruande koostamise ajal (2014) kehtinud ja kättesaadavad väärtused indikaatoritele (Seoses asjaoluga, et Statistikaamet muudab vajadusel statistilisi näitajaid tagantjärele, võivad sama indikaatori väärtused olla erinevad MASi koostamise ajal ja käesoleva aruande koostamise ajal)											MASi koostamise ajal kehtinud ja baasväärtusena kasutatud näitaja keskmine muutus aastast baasaastast 2013. aasta sihttasemeni	Strateegiaseire aruande koostamise ajal kehtinud väärtuste keskmine muutus aastast kättesaadavate andmete perioodi algusest lõpuni	Sihttaseme muutuse ja tegeliku muutuse erinevus, protsendi-punkti
	baas-väärtus	baas-aasta	2007	2010	2013	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013			
Tööhõive areng toidu-ainetööstuses, 15–74-a hoiatute arv, tuhat	17,70	2004	16,20	14,70	13,50	-	19,40	19,80	14,90	13,90	17,30	12,70	11,10	12,50	12,40	13,20	-3,0%	-4,2%	-1,2%
Toiduainetööstuse majandusareng, lisandväärtus jooksevhindades, mln eurot	175,90	2004	190,00	197,00	203,00	-	189,67	216,67	250,89	281,50	299,00	305,66	279,81	284,16	300,48	318,84	1,6%	5,9%	4,3%
Töövõiljakus metsanduses, lisandväärtus hoiatu kohta (ATÜ=1800), tuh eur	32,20	2004	37,00	51,50	66,00	-	-	18,11	15,27	38,13	27,59	27,42	35,52	41,73	39,05	-	8,3%	11,6%	3,3%
Kapitali kogumahutus põhivarasse metsanduses, mln eurot aastas	19,40	2003	22,30	31,10	39,70	20,51	31,29	37,44	39,30	47,91	48,95	17,20	15,30	48,21	9,71	19,98	7,4%	-0,3%	-7,7%
Elatuspõllumajanduse osatähtsus uutes liikmesriikides, alla 1 ESU majapidamiste arv (alates 2010. a standardtoodang alla 2000 euro ²)	23 043	2003	22 000	22 000	22 000	22 310	-	14 360	-	10 590	-	-	8 608	-	-	9 137	-0,5%	-8,5%	-8,1%
Laiem maaelu areng (III telg)																			
Muu tulusa tegevusega põllumajandustootjad, muu tulusa tegevusega põllumajanduslike majapidamiste osakaal kõigist majapidamistest	6,8%	2005	7,4%	8,3%	9,2%	-	-	6,8%	-	8,3%	-	-	13,5%	-	-	-	0,3 %-punkti	1,3 %-punkti	1,0%
Mittepõllumajandussektori tööhõive areng, mittepõllu-majandussektoris hoiatute osakaal kõigist hoiatutest	82,7%	2004	85,0%	88,0%	91,0%	-	94,1%	95,0%	95,1%	95,4%	96,1%	96,0%	95,8%	95,6%	95,5%	95,7%	0,9 %-punkti	0,2 %-punkti	-0,7%
Mittepõllumajandussektori majandusareng, lisandväärtus jooksevhindades, mln eurot	6 904	2003	8 835	10 284	11 733	7 476	8 240	9 550	11 395	13 590	14 035	11 809	12 122	13 598	14 533	15 519	5,4%	7,6%	2,1%
FIEde tegutsemise areng, FIEde osakaal kõigist tegutsemise vormidest	9,6%	2004	10,2%	10,8%	11,4%	-	19,5%	18,2%	15,8%	14,0%	12,2%	19,0%	19,0%	17,5%	16,5%	15,5%	0,2 %-punkti	-0,4 %-punkti	-0,6%

Tabel 1. MASi kvantifitseeritud eesmärkide suunas liikumise analüüs (jätkub)

Indikaator	MASi koostamise ajal (2006) kehtinud ja kasutatud indikaatorite baasväärtused baasaastal		MASi koostamisel seatud sihttasemed			Käesoleva Strateegiaseire aruande koostamise ajal (2014) kehtinud ja kättesaadavad väärtused indikaatoritele (Seoses asjaoluga, et Statistikaamet muudab vajadusel statistilisi näitajaid tagantjärele, võivad sama indikaatori väärtused olla erinevad MASi koostamise ajal ja käesoleva aruande koostamise ajal)											MASi koostamise ajal kehtinud ja baasväärtusena kasutatud näitaja keskmine muutus aastast baasaastast 2013. aasta sihttasemeni	Strateegiaseire aruande koostamise ajal kehtinud väärtuste keskmine muutus aastast kättesaadavate andmete perioodi algusest lõpuni	Sihttaseme muutuse ja tegeliku muutuse erinevus, protsendi-punkti
	baas-väärtus	baas-aasta	2007	2010	2013	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013			
Turismi infrastruktuur maapiirkonnas, aasta keskmine voodikohtade arv, v.a Tallinn, Tartu ja Pärnu	15 000	2005	15 200	15 800	16 400	-	-	12 838	15 318	17 485	18 240	18 605	19 731	20 573	21 252	22 681	1,1%	7,4%	6,3%
Internetiga ühinemine maapiirkondades, kodust internetiühendust omavate leibkondade osakaal kõigist leibkondadest	33,0%	2006	38,0%	49,0%	60,0%	-	-	-	35,5%	44,3%	50,2%	55,8%	64,8%	67,7%	69,7%	75,2%	3,9 %-punkti	5,7 %-punkti	1,8%
Teenusesektori areng, tertsiaarsektoris toodetud lisandväärtuse osakaal kogu lisandväärtusest	66,0%	2003	66,4%	66,7%	70,0%	67,1%	67,5%	66,8%	66,1%	65,4%	67,1%	70,3%	68,3%	66,9%	66,9%	67,2%	0,4 %-punkti	0 %-punkti	-0,4%
Rändesaldo ning rahvasiku loomuliku iibe koondnäitajaga 1000 elaniku kohta ³	NP	NP	NP	NP	NP	-	-2,70	-3,80	-4,00	-2,10	-1,50	-1,60	-2,80	-2,90	-2,80	-2,00	NA	NA	NA
Elukestev õpe maapiirkondades, täiskasvanute koolituses osalenute osakaal ⁴	6,7%	2004	10,0%	12,5%	14,0%	-	-	-	-	40,6%	-	-	44,5%	-	-	-	0,8 %-punkti	1,3 %-punkti	0,5%
Leader																			
Kohalike tegevusgruppide areng, kohalike tegevusgruppidega hõlmatud elanike osakaal	0,0%	2005	25,0%	35,0%	35,0%	-	-	0,0%	33,4%	33,4%	36,2%	36,2%	36,2%	36,2%	36,5%	36,5%	NA	NA	NA

¹ - Täielikku põllumajanduslikku ettevalmistust või põllumajanduslikku põhiettevalmistust omavate majapidamise juhtide osakaal kõigist majapidamise juhtidest.

² - Alates 2010. aastast ei jaota statistika põllumajanduslike majapidamisi suurusgruppideks enam ESU (euroopa suurusühik) alusel vaid kasutatakse standardtoodangu alusel grupeerimist, mistõttu käesolevas aruandes võetakse alates 2010. aastast kasutusele lähim võimalik suurusgrupp (standardtoodang alla 2000 euro).

³ - Indikaatori baasnäitajad ja sihttasemed puuduvad, sest MASis on käesoleva indikaatori asemel planeeritud uurida pendelrännet, kuid meetoodikate ja juhendite täpsustumisel uuritakse edaspidi rändesaldo ja rahvasiku loomuliku iibe koondnäitajat.

⁴ - Näitajaid tõlgendades tuleb pidada silmas seda, et sihttase on määratud Eurostati aastaraamatus esitatud informatsiooni alusel, kus arvestati täiskasvanute koolituses osalejaid vanuses 25–64 aastat. Statistikaamet on uurinud 20–64-aastaste isikute täiskasvanute koolituses osalemist.

NA - näitajat ei arvatata

NP - näitaja ei esine

3. MASi RIIKLIKE TELJEPÕHISTE ÜLDEESMÄRKIDE TÄITMISE ANALÜÜS

MASi koostamisel tugineti faktidele, et Eesti põllumajandussektori konkurentsivõime on Euroopa Liidu keskmisega võrreldes madal. Keskkonnaseisund on suhteliselt hea, kuid selle säilitamiseks on vajalik jätkata tegevustega põllumajandusliku keskkonnatoetuse ning teiste põllumajanduse säästvate arengule kaasa aitavate meetmetega. Ühelt poolt vabaneb maapiirkondades tööjõudu põllumajanduse efektiivsemaks muutumise läbi, teiselt poolt on ettevõtluse struktuur ühekülgne ja see vähendab tööhõivevõimalusi. Erinevate sektorite vaheline koostöö ja usaldus on kasvanud, see loob head eeldused kohaliku algatuse ja partnerluse edendamiseks.

MASis ja MAKis on kirjeldatud programmi üldesmärgid igale teljele. MAKi alusel rakendatakse meetmeid MASi eesmärkide saavutamiseks. Käesolevas peatükis analüüsitakse teljepõhiselt MASi prioriteetide täitmist läbi MAKi meetmete rakendamise tulemuste. Järelduste tegemisel tuginetakse makstud (vajadusel ka määratud) toetuse summade analüüsile ning MASi kvantifitseeritud eesmärkide suunas liikumise tulemustele. Vajadusel uuritakse lisaks toetatud tegevusi ja toetuse saajaid.

MASi ja MAKi rakendamise käigus on osutunud vajalikuks MASi eelarvet ja selle jaotumist valdkondade vahel mõnevõrra muuta. Vabariigi Valitsuse poolt võeti 26.07.2012 MAS, kus MASi eelarvet on suurendatud 1,2% võrra. Rahastust said juurde eelkõige 1. ja 3. telje meetmed. Esimese telje siseselt suurendati restruktureerimise ja moderniseerimise eelarvet ning seejuures vähendati innovatsiooni ja nõuande eelarvet.

Programmi finantsilist rakendamist iseloomustab tabel 2. Seisuga 31.12.2013 oli MAKi eelarve 897,2 mln eurot, millest oli välja makstud 739,3 mln eurot (82,4% programmi eelarvest). Järgnevates peatükkides analüüsitakse tulemusi teljepõhiselt.

Tabel 2. MASi vahendite jaotus telgede kaupa seisuga 31.12.2013 ning 2007–2013 väljamakstud toetused

Telg ja alamtelg	MAK 2007–2013 vahendite jaotus		Väljamakstud toetus 2007–2013		2007–2013 maksmise osakaal kogu vahenditest
	Summa, mln eurot	Telje osakaal	Summa, mln eurot	Telje osakaal	
I telg kokku	352,7	39,3%	298,2	40,3%	84,6%
Restruktureerimine, moderniseerimine	333,5	95% *	280,3	94,0%	84,0%
Innovatsioon, nõuanne	19,2	5% *	17,9	6,0%	93,4%
II telg kokku	328,5	36,6%	274,5	37,1%	83,6%
III telg kokku	130,3	14,5%	102,1	13,8%	78,4%
Mitmekesistamine, majandusareng	76,3	59% *	50,4	49,4%	66,1%
Põhiteenused, infrastruktuur jt	53,9	41% *	51,6	50,6%	95,7%
IV telg kokku	85,7	9,6%	64,5	8,7%	75,3%
Kohalik suutlikkus	17,1	20% *	12,5	19,3%	72,7%
Kohalikud strateegiad	68,5	80% *	52,1	80,7%	76,0%
KOKKU	897,2	100,0%	739,3	100,0%	82,4%

* osakaal vastava telje eelarvest

3.1. I TELG – PÕLLUMAJANDUS- JA METSANDUSSEKTORI KONKURENTSIVÕIME PARANDAMINE

MASi 1. telje peamine eesmärk on valdava osa põllumajandusettevõtete ning põllumajandussaadusi töötleva tööstuse konkurentsivõime parandamine sellisel määral, et põllumajandusettevõtjad suudaksid pärast programmiperioodi lõppu (pärast 2013. aastat) tulla toime selleks ajaks vähenevate turutoetuste ja otsetoetuste tingimustes. Metsanduse valdkonnas on eesmärk tõsta metsanduse pikaajaline konkurentsivõime tasemele, mis tagab metsapotentiaali taastamise loodusõnnetuste ja tulekahju poolt kahjustatud metsas ning asjakohase ennetustegevuse, erametsa säästliku majandamise ja tööhõive säilimise maapiirkonnas ning toetab metsasaaduste ja metsanduslike teenuste ulatuslikumat kasutamist.

MASi kohaselt pööratakse 1. teljes senisest enam tähelepanu pikaajalise mõjuga füüsilise infrastruktuuri ja keskkonnainvesteeringutele, põllumajandusliku tootmise mitmekesistamisele (eelkõige väiksemas ja madalama lisandväärtusega sektoriosas) ning senisest enam ka ühisele majandustegevusele, inimarengule, teadmistele ja innovatsioonile. Esimese telje raames lisandusid uued tegevused bioenergia ja innovatsiooni valdkonnas. Mahepõllumajandussaaduste turuosa suurendamiseks planeeritakse soodustada nende senisest olulisemalt aktiivsemat töötlemist ja turustamist.

Finantsilise rakendamise tulemused

Seisuga 31.12.2013 oli esimese telje eelarve 352,7 mln euro, millest oli välja makstud 84,6% (298,2 mln eurot). Esimese telje toetuste väljamaksmise tempo on olnud pisut kiirem võrreldes teiste telgedega. Telg jaguneb kaheks alamteljeks: 1. restruktureerimine ja moderniseerimine; 2. innovatsioon ja nõuanne. Seejuures innovatsiooni ja nõustamise edendamiseks rakendati aastatel 2007–2013 MAKi raames kaheksat meetet ning restruktureerimise ja moderniseerimise edendamiseks 12 meetet.

Esimese telje raames väljamakstud toetussummadest 32,4% (96,5 mln eurot) moodustavad investeeringud mikropõllumajandusettevõtete arendamiseks (meede 1.4.1). Meetme 1.4.1 alusel määratud toetustest 93,3% on ette nähtud masina, seadme või traktori ostmiseks.

Telje toetustest 24,2% on makstud loomakasvatusehitistesse investeerimiseks (meede 1.4.2). Meetme alusel määratud toetustest 81,9% on ette nähtud loomakasvatusehitiste ehitamiseks ja nende tehnoloogiliste seadmete ostmiseks.

Põllu- ja metsamajanduse infrastruktuuri arendamiseks (meede 1.8) on makstud 12,4% telje vahenditest. Seejuures 83,7% määratud toetustest on ette nähtud maaparandussüsteemi või teerajatisrekonstrueerimiseks.

MASi kohaselt peaks 5,4% 1. telje vahenditest minema innovatsiooni ja nõustamisega seotud meetmete rahastamiseks. Seisuga 31.12.2013 oli vastavate meetmete alusel makstud toetuste osakaal 6,0% telje toetustest kokku, millega MASi vahendite jaotus vastab eesmärgile.

Innovatsiooni ja nõustamise edendamine on muutunud aktiivsemaks just viimastel aastatel – kaks aastat tagasi oli nimetatud tegevusteks makstud vaid 3,9% 1. telje vahenditest.

Esimese telje finantsilist rakendamist kokku võttes on MAKi juurutamine üldiselt täitnud MASi 1. telje eesmärgi. Toetuste väljamaksmise ja investeringute elluviimise aktiivsus on olnud planeeritust mõnevõrra aeglasem. Selle põhjuseks on asjaolu, et üldise majanduslanguse kontekstis aastatel 2009–2010 oli ettevõtjatel raske leida omafinantseeringut ning ettevõtjad olid ettevaatlikumad suurte investeringute tegemisel. Siiski on olukord paranenud võrreldes eelmise strateegiaseire aruandega (andmed seisuga 31.12.2012).

Vahendite jaotumine alamtelgede vahel on iga aastaga järjest paremini vastanud MASi eesmärgile. Kui seisuga 31.12.2009 oli innovatsioonile ja nõuandele suunatud meetmete osakaal 1. telje väljamakstud toetustest ainult 2,3%, seisuga 31.12.2011 3,9%, siis seisuga 31.12.2013 oli vastav näitaja 6,0%, mis vastab MASi eesmärgile.

Kvantifitseeritud eesmärkide saavutamine

Kvantifitseeritud eesmärkide indikaatoritest (vt peatükk 2.2) peegeldavad 1. telje prioriteete eelkõige:

- majandusareng (lisandväärtus, mln eurot);
- tööviljakus (lisandväärtus tööga hõivatud isiku kohta, tuhat eurot);
- kapitali kogumahutus põhivarasse (põhivara soetamine miinus põhivara müük, mln eurot);
- tööhõive areng (15–74-aastaste hõivatud isikute arv, tuhat);
- vanuseline struktuur põllumajanduses (alla 35-aastaste ja üle 55-aastaste ettevõtjate suhtarv);
- koolitus ja haridus põllumajanduses (kui suur osa majapidamise juhtidest omab täielikku põllumajanduslikku ettevalmistust või põllumajanduslikku põhiettevalmistust, %).

Esimese telje põhieesmärgi – sektori konkurentsivõime paranemist – iseloomustavad otseselt majandusareng ja tööviljakus. MASis on seatud sihttasemeks, et lisandväärtus (majandusareng) peaks suurenema perioodil 2004–2013 keskmiselt 3,0% aastas primaarsektoris ja 1,6% toiduainetööstuse sektoris. Aastatel 2004–2013 on sihttase saavutatud ja ületatud nii primaarsektoris kui toiduainetööstuse sektoris. Seejuures on tulemused märkimisväärselt mõjutatud ülemaailmsest majandussituatsioonist, tootmist mõjutavatest ilmastikutingimustest ning põllumajandussaaduste hindadest maailmaturul. Seoses sellega oli majandusareng negatiivne 2008. ja 2009. aastal, kuid viimastel aastatel on kasv taastunud.

Kuna tööga hõivatud isikute arv väheneb, siis tööviljakuse kasv on perioodil 2005–2012 täitnud eesmärgi nii põllumajandus-, metsandus- kui toiduainetööstuse sektoris.

Kapitali kogumahtu põhivarasse saab lugeda rahuldavaks ja sihttasemele vastavaks põllumajanduses ja toiduainetööstuses. Metsanduses on üldine majanduskriis ning ebastabiilne olukord puiduturul mõjutanud põhivara soetamist negatiivselt, mistõttu MASi sihttase ei ole saavutatud.

MASis on seatud sihttasemeks, et tööhõive väheneb primaarsektoris keskmiselt 3,1% võrra aastas perioodil 2005–2013. Aastatel 2005–2013 on tööhõive sektoris langenud vähem –

keskmiselt 2,1% võrra aastas. Majanduslanguse järgsel perioodil on tööhõive primaarsektoris isegi suurenenud. Nõrgemad on näitajad toiduainetööstuse sektoris, kus tööhõive on langenud vaatlusalusel perioodil keskmiselt 4,2% aastas eesmärgiks seatud 3,0% asemel.

MASi eesmärk on nooremate põllumajandusettevõtjate arvu suurendamine ja vanemate osatähtsuse vähendamine. Kuni 2007. aastani põllumajandusettevõtjate vanuselist struktuuri iseloomustav koefitsient langes (st ettevõtjad vananesid). Alates 2008. aastast asus näitaja paranemisele, tõustes 2010. aastaks 0,13-ni (sihttase 0,19). Kuigi näitaja ei vasta sihttasemele, on viimasel kolmel analüüsitud aastal vanuseline struktuur põllumajanduses paranenud oodatud tempos.

MASis on seatud eesmärgiks, et täielikku või põhiettevalmistust omavate majapidamiste juhtide osakaal tõuseks 32,9%-lt 47,0%-le perioodil 2005–2013. Selleks peaks ettevalmistusega juhtide osakaal tõusma keskmiselt 1,8 protsendipunkti võrra aastas. Tegemist on ambitsioonika prognoosiga, sest Eestis on majapidamise juhtide erialane ettevalmistus hea võrreldes Euroopa keskmisega. Tegelikult kasvas kõnealune näitaja 0,7 protsendipunkti aastas perioodil 2005–2010, mida saab siiski lugeda rahuldavaks tulemuseks. Uuemad andmed ettevõtjate vanuse ja hariduse kohta väljastab Statistikaamet alates 2014. a oktoobrist.

Kvantifitseeritud eesmärkide analüüsi kokku võttes peame arvestama asjaolu, et indikaatorite tulemusi on mõjutanud üldine majanduslangus aastatel 2008 ja 2009 ning sellest taastumine alates 2010. aastast.

Analüüsitulemuste põhjal saab olla rahul majandusarengut, tööviljakust, ettevõtja haridust ja tööhõive arengut iseloomustavate näitajatega, millest tulenevalt MASi konkurentsivõime parandamise eesmärk on üldiselt täidetud. Telje teine tähtis eesmärk – investeeringute soodustamine – on samuti rahuldavalt täidetud (v.a metsandussektoris). Noorte ettevõtlusesse kaasamise eesmärk ei ole aga täidetud. Selle põhjuseks on ettevõtjate jätkuv vananemine kuni 2007. aastani. Alates 2008. aastast on vanuseline struktuur põllumajanduses paranenud.

Esimese strateegiaseire aruande (andmed seisuga 31.12.2009) koostamine sattus ülemaailmse majanduslanguse perioodile. Teise strateegiaseire aruande (andmed seisuga 31.12.2011) ning käesoleva aruande (andmed seisuga 31.12.2013) koostamise ajaks on makromajanduse näitajad märkimisväärselt paranenud. Seetõttu on mitmete MASi indikaatorite sihttasemed lõppkokkuvõttes saavutatud hoolimata asjaolust, et esimese aruande koostamisel ajal selleks kindlus puudus. Näiteks on majandusareng, kapitali kogumahutus põhivarasse ja tööviljakus just alates 2010. aastast märkimisväärselt paranenud.

3.2. III TELG – MAAPIIRKONDADE ELUKVALITEET JA MAAMAJANDUSE MITMEKESISTAMINE

Telje eesmärk on maapiirkondade elukvaliteedi parandamine ja majandustegevuse mitmekesistamine. Telje raames kavandatavate meetmete abil saavutatakse eesmärgid läbi mittepõllumajandusliku ettevõtluse arendamise maapiirkonnas ning kogukonna aktiivsuse suurendamise. Selleks parandatakse ning kaasajastatakse külade infrastruktuuri, kultuuri ja

arhitektuuripärandit, samuti kaasajastatakse ühishooneid ning maapiirkondades mitmekesistatakse ettevõtlust.

Kolmas telg jaguneb kaheks alamteljeks: 1. mitmekesistamine ja majandusareng; 2. põhiteenused, infrastruktuur ja uuendamine. Esimese alamtelje raames rakendati aastatel 2007–2013 meedet 3.1 – majandustegevuse mitmekesistamine maapiirkonnas (alameetmed: 3.1.1 – mitmekesistamine mittepõllumajandusliku tegevuse suunas; 3.1.2 – mikroettevõtete arendamine; 3.1.3 – investeringud bioenergia tootmisse). Teise alamtelje raames rakendati meedet 3.2 – külade uuendamine ja arendamine (alameetmed: 3.2.1 – majanduse ja maaelanikkonna põhiteenused; 3.2.2 – Eesti lairiba internetivõrgu katvuse tõstmine; 3.2.3 – külade uuendamine ja arendamine; 3.2.4 – maapiirkondade kultuuripärandi säilitamine ja selle kvaliteedi parandamine).

Finantsilise rakendamise tulemused

Seisuga 31.12.2013 oli MAKis kolmanda telje eelarve 130,3 mln eurot. Sellest 59% (76,3 mln eurot) oli ette nähtud meetme 3.1 investeringuteks (1. alamtelg) ja 41% (53,9 mln eurot) meetme 3.2 rahastamiseks (2. alamtelg). Seisuga 31.12.2013 oli 3. telje eelarvest välja makstud 78,4% (102,1 mln eurot). Sealhulgas oli meetme 3.1 eelarvest välja makstud 66,1% ja meetme 3.2 eelarvest 95,7%.

Analüüsides meetme 3.1 tulemusi, siis kõige suurem osa investeringuid tehakse hoonete ehitamiseks või parandamiseks (63,6% määratud toetuse summast) millele järgneb masina või seadme ostmine või paigaldamine (25,9% määratud toetuse summast).

Meetme 3.2 alusel määratud toetuse summast 50,8% on ette nähtud seltsimaja vms ehituseks ja 29,9% mänguväljaku, külaplatsi vms rajamiseks. Toetatud tegevuste üldarvust moodustavad need investeringud kokku umbes poole. Toetuse saajad on enamasti MTÜd.

Kokkuvõtteks on MAKi 3. telje rakendamine aidanud märkimisväärselt kaasa MASi eesmärkide saavutamisele. MAKi 3. telje meetmete rakendamise esimestel aastatel oli probleemiks määratud toetuste aeglane väljamaksmine. Selle põhjuseks oli majanduslangus, mis vähendas huvi ja võimalusi pikema tasuvusajaga investeringute elluviimiseks. Kuna alates 2010. aastast on majanduskriisi mõjud vähenenud, on ka ettevõtjate majandustulemused paranenud ning investeerimistegevus elavnenud. Viimastel aastatel on toetatud investeringute elluviimine ja toetuse väljamaksmine oluliselt kiirenenud. Kui esimese strateegiaseire aruande koostamise ajal (andmed seisuga 31.12.2009) oli välja makstud vaid 16,0% telje eelarvest, siis teise strateegiaseire aruande koostamise ajaks (andmed seisuga 31.12.2011) oli näitaja tõusnud 50,6%-le ning käesoleva aruande saavutustase on juba 78,4%. Alameetme 3.1 osas ei ole investeringute elluviimine siiski toimunud piisaval hulgal ja soovitud kiirusega.

Kvantifitseeritud eesmärkide saavutamine

Kvantifitseeritud eesmärkide indikaatoritest (vt peatükk 2.3) peegeldavad 3. telje prioriteete eelkõige:

- muu tulusa tegevusega põllumajandustootjad (muu tulusa tegevusega põllumajanduslike majapidamiste osakaal kõigist majapidamistest);
- mittepõllumajandussektori tööhõive areng (mittepõllumajandussektoris hõivatute osakaal kõigist hõivatutest);
- mittepõllumajandussektori majandusareng (sektoris toodetud lisandväärtus, mln eurot);
- füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsemise areng (FIEde osakaal kõigist tegutsemise õiguslikest vormidest kokku);
- turismi infrastruktuur maapiirkonnas (aasta keskmine voodikohtade arv väljaspool Tallinna, Tartut ja Pärnut asuvates majutusettevõtetes);
- internetiga ühinemine maapiirkondades (kui suur osa maa-asulates elavatest leibkondadest omab kodust internetiühendus);
- teenindussektori areng (kui suur osa kogu lisandväärtusest toodetakse tertsiaarsektoris).

Enamus loetletud indikaatoreid on järginud MASi sihttasemeid ning tulemused toetavad MASi eesmärke. Vaid füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsemise areng on planeeritust aeglasem. Mõningatel juhtudel saab sihttaseme mittetäitmist lugeda põllumajandussektori jaoks heaks. Näiteks on mittepõllumajandussektoris hõivatute osakaal kõigist hõivatutest kasvanud planeeritust aeglasemalt. Kuna selle põhjuseks on asjaolu, et majanduslanguse perioodil on põllumajandussektoris töötajate arv langenud vähem kui ülejäänud sektorites, saab sihttaseme mittesaavutamist lugeda põllumajandussektori jaoks heaks.

Mittepõllumajanduslikku tulutoovat tegevust omavate põllumajanduslike majapidamiste osakaal kõigist majapidamistest kasvab jõudsasti ja see vastab hästi telje eesmärkidele. Samuti vastab ootustele ja saab lugeda heaks mittepõllumajandussektori majandusarengut ja internetiga ühinemist maapiirkondades. Kuigi tertsiaarsektoris toodetud lisandväärtuse osakaal kõigis sektorites toodetud lisandväärtusest on vaatlusalusel perioodil madalam sihttasemest, saab tulemust antud juhul lugeda heaks, sest see näitab teiste sektorite tugevust.

Füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsemise areng on küsimusi tekitav. Vastupidiselt sihttasemele vähenes FIEde osakaal ettevõtluses perioodil 2004–2013 keskmiselt 0,4 protsendipunkti võrra aastas (sihttasemeks oli FIEde osakaalu kasv keskmiselt 0,2 protsendipunkti võrra aastas). Seejuures toimus Statistikaameti andmetel 2009. aastal FIEde arvu 80,9%-line kasv võrreldes 2008. aastaga, kuid see ei näita FIEde arvu tegelikku muutumist vaid tuleneb uutest registreerimisnõuetest. Jättes arvestamata 2009. aasta muutuse, on ülejäänud vaadeldava perioodi jooksul FIEde osakaal langenud keskmiselt 1,6 protsendipunkti võrra aastas, mistõttu tulemused ei vasta sihttasemele.

Täiendavat analüüsimist vajab ka väljaspool Tallinna, Tartut ja Pärnut asuvate majutusettevõtete voodikohtade arv. Voodikohtade arv on kasvanud sihttasemest märksa kiiremini. Sellest tekib analüüsivajadus, milline hulk majutusettevõtteid on Eesti oludes optimaalne.

Meede 3.1 täidab hästi majandustegevuse mitmekesistamise eesmärgi. Analüüsitud 959-st toetuse saajast 811 (84,6%) teostavad investeeringu mõne lisategevusala arendamiseks. Toetust saanud ettevõtjate arv, kelle investeeringuobjekt on seotud maaturismitegevusega, oli 468. Seega eesmärgiks seatud 2013. aasta sihttase (270 toetatud maaturismitegevust) on märkimisväärselt ületatud. Meetme 3.1 rakendamise raames on seisuga 31.12.2013 loodud

hinnanguliselt 861 töökohta, millega on 2013. aasta sihttase (300 töökohta) ületatud mitmekordselt.

Meetme 3.2 alusel toetatavate objektidega peaks maapiirkondades teenused paranema 349 939 inimesel. Interneti püsiühenduse teenuse kvaliteet peaks alameetme 3.2.2 abil paranema 32 527 maapiirkonna elanikul.

Toetuse taotlemise avaldusel toetatava objektiga seotud piirkonna tehnilist ja sotsiaalset infrastruktuuri kirjeldades leidis 46,1% meetme 3.2 toetuse saajatest, et nimetatud investeeringuobjekt toob piirkonda uusi võimalusi veeta vaba aega väljaspool kodu (mänguväljaku, külakeskuse vms rajamine, seltsimaja loomine vanasse hoonesse vms). 28,1% toetuse saajatest leidis, et investeeringuobjekt muudab objekti või piirkonna atraktiivsemaks, väärtuslikumaks ja konkurentsivõimelisemaks ning 9,0% toetuse saajatest leidis, et objekt on traditsioonide, identiteedi ja ühtekuuluvuse kandja ehk teatud hoonel või rahvapärandil on kogukonnale oluline väärtus ja objekt on kohalikke elanikke ühendav lüli.

Meetme 3.2 raames planeeritakse vastavalt äriplaanidele luua kokku 682 töökohta (sellest 459 töökohta planeeritakse luua alameetme 3.2.2 abil teostatavate investeeringuprojektidega). Enamus töökohti luuakse mittepõllumajanduslikus sektoris. Keskmiselt planeerivad meetme 3.2 toetuse saajad luua 4,5 töökohta toetuse saaja kohta. Kuna käesolevas lõigus esitatud töökohtade arvud tulenevad toetuse saajate prognoosidest taotlustel, siis tuleb arvestada, et mitte kõik plaanid ei realiseeru prognoositud mahus, mistõttu tegelik loodavate töökohtades arv võib kujuneda teistsuguseks.

Kokkuvõttes võib telje majandustegevuse mitmekesistamise eesmärki lugeda hästi täidetuks arvestades asjaolu, et 84,6% meetme 3.1 toetuse saajatest kasutab toetust mõne lisategevusala arendamiseks. Mõnevõrra jätab soovida toetatud investeeringute elluviimise aktiivsus, kuid näitaja on paranenud viimastel aastatel. Meetme 3.1 rakendamise käigus loodud töökohtade arv ületab sihttaset, lisaks on meetme 3.2 heakskiidetud taotluste kohaselt plaanis luua hulgaliselt uusi töökohti.

Meede 3.2 täidab maapiirkondade elukvaliteedi parandamise eesmärki mõnevõrra ühekülgselt. Meetmega rajatakse üle Eesti maapiirkondadesse seltsi- ja külamaju ning erinevaid vabaõhu rajatisi ning hoogustunud on mittetulundussektori aktiivsus ja areng. Samas on maapiirkondades probleeme interneti püsiühenduse kvaliteedi ja kättesaadavusega, mida alates 2011. aastast on asutud parandama alameetme 3.2.2 abil.

Enamus kvantifitseeritud eesmärgid on heal või rahuldaval määral saavutatud (v.a füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsemise areng), mõned eesmärgid on ka ületatud. Eelmise kahe strateegiaseire aruande tulemusi (andmed seisuga 31.12.2009 ja 31.12.2011) mõjutas majanduslangus sedavõrd, et mõnede kvantifitseeritud eesmärkide tulemused ei olnud MASi eesmärkide täitmiseks soodsad. Aastate 2011–2013 positiivsed trendid makromajanduses on loonud võimaluse valdava enamuse sihttasemete täitmiseks. Seejuures on märkimisväärne, et põllumajandussektor on läbinud majanduslanguse perioodi edukamalt kui teised tegevusalad.

3.3. IV TELG – LEADER MEEDE

Leader meetme eesmärgiks on kohaliku algatuse edendamine, põllumajanduse ja metsanduse konkurentsivõime tõstmine, keskkonna ja paikkonna ning eriti maapiirkonna elukvaliteedi parandamine ja majandustegevuse mitmekesistamine läbi maapiirkonna sisemiste arenguvõimaluste parema kasutamise.

Finantsilise rakendamise tulemused

Leader meetme eelarve käesolevaks programmiperioodiks oli 85,7 mln eurot seisuga 31.12.2013. Perioodil 2007–2013 on Leader meetme raames määratud toetust 88,8 mln eurot. Sellest 19,9% (17,7 mln eurot) on ette nähtud kohalikele tegevusgruppidele (sh koostööprojektid) ja 80,1% (71,1 mln eurot) Leader projektitoetusteks. Seisuga 31.12.2013 oli määratud toetustest välja makstud 72,7% (64,5 mln eurot). Väljamakstud toetused moodustavad 75,3% telje eelarvest. MASis kohaliku suutlikkuse (tegevusgruppidele makstud toetus ja koostööprojektid) arendamiseks ettenähtud eelarvest (17,1 mln eurot) on seisuga 31.12.2013 välja makstud 72,7% ning kohalike strateegiate (projektitoetused) elluviimise eelarvest (68,5 mln eurot) on välja makstud 76,0%.

Kokkuvõttes võib öelda, et Leader'i finantsiline rakendamine on oluliselt paranenud võrreldes eelmiste strateegiaseire aruannete tulemusega (andmed seisuga 31.12.2009 ja 31.12.2011). Esimese strateegiaseire aruande koostamise ajal (andmed 31.12.2009) oli toetuseid makstud välja vaid 3,3% telje eelarvest. Seisuga 31.12.2011 on vastav näitaja tõusnud 32,8%-le. Käesoleva aruande koostamise ajaks (andmed seisuga 31.12.2013) on toetuseid välja makstud 75,3% telje eelarvest. Siiski on tulemus madalam kui 1. ja 3. telje vastavad näitajad.

Telje üldeesmärkide saavutamine

Kuna MASis on Leader teljele omistatud ainult üks kvantifitseeritud eesmärk (kohalike tegevusgruppidega hõlmatud elanike osakaalu kogu rahvastikust), siis käsitletakse käesolevas peatükis ka teisi Leader'i üldeesmärke. Leader telg on horisontaalne, sisaldades endas ka MASi teiste telgede eesmärke. Leader'i raames saadi aastatel 2007–2013 toetust MAKi 1., 3. ja 4. telje meetmetele.

Leader'i panus MAKi 1. telje tulemustesse

Telje raames saadi toetust taotlustele, mis hõlmasid kuut meetet (lähtudes Euroopa Komisjoni koodidest):

- 111 – koolitus- ja teavitustegevused (7 heakskiidetud taotlust);
- 121 – põllumajandusettevõtte moderniseerimine (145 heakskiidetud taotlust);
- 122 – metsa majandusliku väärtuse parandamine (1 heakskiidetud taotlus);
- 123 – põllumajandustoodetele ja metsasaadustele lisandväärtuse andmine (75 heakskiidetud taotlust);

124 – põllumajandus- ja toidusektoris uute toodete, töötlemisviiside ja tehnoloogiate arendamine (17 heakskiidetud taotlust);

125 – põllu- ja metsamajanduse infrastruktuur (3 heakskiidetud taotlust).

Kokku määrati Leader meetme raames MAKi 1. telje tegevustele ainult 3,3 mln euro ulatuses toetust. Võrdluseks aastatel 2007–2013 oli MAKi 1. telje meetmetele määratud toetuse summa 371,3 mln eurot. Leader meetme raames on MAKi 1. telje tegevustele määratud toetust kokku 248 taotlusele. Kõige enam määrati toetust põllumajandusettevõtte moderniseerimise meetmele (kokku 1,4 mln eurot 145 taotlusele) ning põllumajandustoodetele ja metsasaadustele lisandväärtuse andmise meetmele (kokku 1,4 mln eurot 75 taotlusele).

MAKi 1. teljega seotud Leader projektidega loodi kokku 22 põllumajanduslikku töökohta. Samuti viidi kutseõppe- ja teavitamismeetme raames (meetme kood 111) läbi seitse koolitust 15 päeva ulatuses, mille läbis edukalt 242 isikut.

Kokkuvõtteks saame öelda, et Leader'i panustamine MAKi 1. telje eesmärkide täitmiseks on seni olnud tagasihoidlik. Esimese teljega seotud Leader-projektidele määratud toetuse summa oli 3,3 mln eurot, moodustades vaid 0,9% MAKi 1. telje meetmetele määratud toetuse summa perioodil 2007–2013. Leader meetme panus primaarsektori ümberstruktureerimisse ja arendamisse on tagasihoidlik.

Leader'i panus MAKi 3. telje tulemustesse

Leader meetme raames saadi toetust taotlustele, mis hõlmasid kõiki 3. telje kaheksat meedet (lähtudes Euroopa Komisjoni koodidest):

311 – mitmekesistamine mittepõllumajandusliku tegevuse suunas (69 heakskiidetud taotlust);

312 – mikroettevõtte rajamis- ja arendamistoetus (821 heakskiidetud taotlust);

313 – turismi soodustamine (705 heakskiidetud taotlust);

321 – põhiteenused majandusele ja maaelanikkonnale (475 heakskiidetud taotlust);

322 – külade uuendamine ja arendamine (3843 heakskiidetud taotlust);

323 – maapiirkondade kultuuripärandi säilitamine ja selle kvaliteedi parandamine (520 heakskiidetud taotlust);

331 – koolitus ja teavitamine 3. teljega hõlmatud valdkondades tegutsevatele ettevõtjatele (69 heakskiidetud taotlust);

341 – oskuste omandamine ja elavdamine kohaliku arengustrateegia koostamiseks ja arendamiseks (63 heakskiidetud taotlust).

Kokku määrati Leader meetme raames MAKi 3. teljega seotud tegevustele 68,9 mln euro ulatuses toetust. Seisuga 31.12.2013 oli sellest välja makstud 50,1 mln eurot (73% määratud toetuse summast). MAKi 3. telje prioriteetidega oli seotud kokku 6565 heakskiidetud taotlust. Kõige suurema osa määratud toetustest moodustasid meetmega 322 seotud taotlused (3843 heakskiidetud taotlust, kokku 37,6 mln euro ulatuses).

Töökohti on loodud 3. telje sekkumisvaldkonnaga 26 projekti rakendamise käigus meestele kokku 33,3 ja 19 projekti raames naistele kokku 40. Tinglikult saab arvestada töökohtade hulka ka sekkumisvaldkonna koodiga 341 projektis loodud töökohti, kuid projekti sisukirjelduse alusel

saame eeldada, et tegemist on noorte projektiga ja ajaliselt ei ole töökohtade püsima jäämine teada.

MAKi 3. teljega seotud Leader projektidega loodi kokku 302 mittepõllumajanduslikku töökohta. Samuti viidi kooolitus- ja teavitusmeetme raames (meetme kood 331) läbi 46 kooolitust 377 päeva ulatuses, mille läbis edukalt 36 362 isikut.

Kokkuvõtteks saame öelda, et Leader'i panustamine MAKi 3. telje eesmärkide täitmiseks on märkimisväärne. Kolmanda teljega seotud Leader-projektidele määratud toetuse summa oli 68,9 mln eurot, mis moodustab 50,2% MAKi 3. telje meetmetele määratud toetuse summast. Toetatud tegevuste raames parandati maapiirkondade elukvaliteeti ja toetati majanduslikku mitmekesistamist, samuti loodi töökohti ja viidi läbi kooolitusi.

Leader meetme tulemused

Leader'i taotlusvoor oli avatud 2006. aasta sügise alguses, mil meetme raames taotles toetust 24 kohalikku tegevusgruppi, hõlmates 181 omavalitsusüksust ning ligikaudu 93% kogu maapiirkonnast. MAKi rakendamise alguses loodi juba tegutsevate 24 tegevusgrupile lisaks kaks uut tegevusgruppi. Kohalike tegevusgruppide arv 31.12.2013 seisuga oli 26, hõlmates 202 omavalitsusüksust ning ligikaudu 100% kogu maapiirkonna pindalast (42 831,6 km²). Sellega on MAKis seatud eesmärk 2013. aastaks (kohalike tegevusgruppidega hõlmatud territoorium 42 000 km²) ületatud. Samuti on ületatud MASis määratud sihttase kohalike tegevusgruppide arenguks. MAS nägi ette, et kohalike tegevusgruppidega hõlmatud elanike osakaal kogu rahvastikust oleks 2013. aastaks 35%. Arvestades, et kohalike tegevusgruppidega hõlmatud piirkonnas elab 0,5 mln elanikku, saame hõlmatud isikute osakaaluks kogu rahvastikust 36,5%.

Kokkuvõttes saab väga rahul olla kohalike tegevusgruppide olemasoluga ning nende katvusega. Olemasolevad 26 kohalikku tegevusgruppi hõlmavad ligikaudu 100% Eesti maapiirkonnast ja 36,5% Eesti rahvastikust. Sellega on täidetud Leader meetme kohaliku algatuse edendamise eesmärk. Rahul saab olla ka 3. teljega seotud investeeringute mahu ja iseloomuga. Kõige sagedamini toetatavateks tegevusteks on MAKi 3. telje tegevused (külade uuendamine ja arendamine). Sellega on Leader rahuldaval määral panustanud maapiirkonna elukvaliteedi parandamisse. Puudusena võib välja tuua abistavate tegevustega seotud kulutuste suure osakaalu. Mõningaid tulemusi on saavutatud maamajanduse mitmekesistamise suunas. Rahul ei saa olla Leader'i panusega põllu- ja metsamajanduse konkurentsivõime tõstmisel. Jätkuvalt on toetatud vähe projekte, mis oleksid seotud MAKi 1. telje prioriteetidega.

Leader meetme panus töökohtade loomisesse saab lugeda rahuldavaks. Leader meetmes MAKi 1. teljega seotus tegevuste raames on loodud hinnanguliselt 22 töökohta ja 3. teljega seoses 302 töökohta. Selleks, et maapiirkondades elavneks ettevõtlus, kasutatakse rohkem innovaatilisi ja lisandväärtust loovaid lähenemisi, paraneb kohalike teenuste kvaliteet ja kättesaadavus ning seeläbi areneb ka kohalike elanike elukvaliteet, tuleb senisest enam toetada kohalikku füüsilist infrastruktuuri. Füüsilise infrastruktuuri kvaliteet ja hea kättesaadavus on kohaliku piirkonna arengu võti. Füüsilise infrastruktuuri tarbijaskond on tunduvalt laiem kui sotsiaalse infrastruktuuri omal. Kui piirkonnas on hea interneti püsiühenduse kättesaadavus, korras teed-

tänavad, puhas joogivesi, meelitab see piirkonda nii ettevõtjaid kui ka uusi elanikke ja ka püsielanike väljaränne võib pidurduda.

Leader meetme sekkumine ja tugi MAK 1. telje ning 3. telje kohta ei ole tasakaalus ning 2013. aasta ei ole võrreldes varasema perioodiga määratud toetuse proportsioonis suuri muutusi kaasa toonud (perioodil 2009–2012 moodustasid 3. telje tegevused 96% määratud toetusest, perioodil 2009–2013 aga 95%). Kolmanda telje sekkumise ülekaalust eeldame, et maapiirkondades suureneb mittepõllumajandusliku ettevõtluse osatähtsus. Mõju külade arengule avaldub läbi infrastruktuuri arengu ja vaba aja veetmise võimaluste parandamise.

4. KOKKUVÕTE

Käesolevas aruandes uuriti, kuivõrd on MAKi rakendamise kontekstis saavutatud MASi 1., 3. ja 4. telje kvantifitseeritud sihttasemed ning horisontaalsed kvantifitseeritud sihttasemed. Samuti uuriti, kuidas on MAKi finantsilise rakendamise ja kvantifitseeritud eesmärkide suunas liikumise tulemused vastand MASi teljepõhistele üldeesmärkidele 1., 3. ja 4. telje osas.

Kvantifitseeritud eesmärgid

Kvantifitseeritud eesmärkide saavutustaset analüüsides tuleb silmas pidada seda, et MAS koostati ja eesmärgid seati peamiselt 2006. aastal, mil ei olnud märke saabuvast majanduslangusest. Seoses sellega on indikaatoriteks olevad majandusnäitajad prognoositud püsiva paranemistrendiga. Tegelikult saabus 2008. aastal ülemaailmne majanduslangus ning enamuse majandusnäitajaid halvenes järsult, positiivsed trendid said valdavaks taas alates 2011. aastast. Kuna majanduslanguse mõju oli oluline, siis MASi rakendamise tulemuste hindamisel on otstarbekas teha järeldusi kogu analüüsiperioodi kokku võttes, mitte keskendudes lühikesele ajavahemikule.

Kvantifitseeritud eesmärkide saavutustaset analüüsides võeti aluseks MASis fikseeritud näitaja baasväärtus (sõltuvalt näitajast 2003., 2004. või 2005. aasta) ning sihttasemed aastateks 2007, 2010 ja 2013. Sihttasemeid võrreldi tegelike uusimate kättesaadavate andmetega.

Üldist sotsiaalmajanduslikku arengut iseloomustavate indikaatorid (majandusareng, tööhõive ja töötus) ei ole sihttasest saavutanud. Kuni 2007. aastani näitasid indikaatorid rahuldavaid tulemusi olles sihttasemetest pisut edukamad. Saabunud majanduskriis viis aga 2008. ja 2009. aasta tulemused negatiivseteks. Viimastel aastatel on küll positiivsed trendid taastunud, kuid see ei ole olnud piisav sihttasemeteni jõudmiseks. Sihttasemetest nõrgemad tulemused ei ole seotud mitte MAKi rakendamise vähese efektiivsusega vaid tulenevad majanduse üldistest trendidest.

Konkurentsivõimet (1. telge) iseloomustavate kvantifitseeritud indikaatorite saavutustasemed on paremad võrreldes üldiste horisontaalsete näitajate tulemustega. Rahuldavalt või hästi vastavad sihttasemele:

- koolitust ja haridust iseloomustav näitaja;
- tööviljakus nii põllumajanduses, toiduainetööstuses kui metsanduses;
- kapitali kogumahutus põhivarasse nii põllumajanduses kui toiduainetööstuses;
- tööhõive areng nii primaar- kui toiduainetööstuse sektoris;
- majandusareng primaarsektoris ning toiduainetööstuse sektoris.

Mitterahuldavad tulemused on järgmised:

- Elatustalude arv on vähenenud sihttasemega võrreldes märkimisväärselt rohkem. Jääb üle loot, et MAKi rakendamine soosib edaspidi väiketalude tegevust sellisel, et elu maal saaks jätkuda;
- Noorte osakaal põllumajandusettevõtluses ei ole saavutanud eesmärgiks seatud taset. Kuni aastani 2007 põllumajandusettevõtjate vanuselist struktuuri iseloomustav koefitsient langes (st ettevõtjad vananesid). Alates 2008. aastast asus näitaja paranemisele, tõustes 2010. aastaks 0,13-ni, kuid sihttasest saavutatud ei ole (sihttase 0,19);

- Majanduskriis ja muutlik olukord puiduturul on mõjutanud negatiivselt kapitali kogumahutust põhivarasse metsanduses.

Kvantifitseeritud eesmärkidele on vastand hästi ka enamus laiemat maaelu arengut iseloomustavaid indikaatoreid (3. telg). Seejuures peegeldavad mõned siinsed indikaatorid teiste sektorite ja tegevusalade tulemusi, mitte põllumajandussektorit. Seetõttu on sihttasemest nõrgem tulemus mõnikord maaelu jaoks positiivne.

Kolmanda telje kvantifitseeritud eesmärkide saavutamist peegeldavatest indikaatoritest saab rahul olla:

- mittepõllumajanduslikku tulutoovat tegevust omavate põllumajandustootjate osakaaluga;
- mittepõllumajandussektori majandusarenguga;
- majutusettevõtete arenguga;
- internetiühendust omavate leibkondade osakaaluga maapiirkonnas;
- teenusesektori arenguga;
- elukestva õppega maapiirkondades.

Sihttasemele ei vasta füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsemise areng. Vastupidiselt eesmärgile vähenes FIEde osakaal ettevõtluses perioodil 2004–2013 keskmiselt 0,4 protsendipunkti võrra aastas (sihttasemeks oli FIEde osakaalu kasv keskmiselt 0,2 protsendipunkti võrra aastas). Jättes arvestamata 2009. aasta FIEde registreerimisnõuete muutumisest tuleneva FIEde arvu kasvu, on ülejäänud vaadeldava perioodi jooksul FIEde osakaal langenud keskmiselt 1,6 protsendipunkti võrra aastas, mistõttu tulemused ei vasta sihttasemele.

Täiendavat analüüsimist vajab ka väljaspool Tallinna, Tartut ja Pärnut asuvate majutusettevõtete voodikohtade arv. Voodikohtade arv on kasvanud sihttasemest märksa kiiremini. Sellest tekib analüüsivajadus, milline hulk majutusettevõtteid on Eesti oludes optimaalne.

Mittepõllumajandussektoris hõivatute osakaal kõigist hõivatutest on sihttasemest madalam. Selle põhjuseks on asjaolu, et majanduslanguse perioodil on põllumajandussektoris töötajate arv langenud vähem kui ülejäänud sektorites.

Laiema riikliku probleemina kerkib taas esile väljaränne ja negatiivne iive.

Leader tegevust iseloomustav indikaator – kohalike tegevusgruppidega hõlmatud elanike osakaalu kogu rahvastikust – on oma eesmärgi saavutanud.

Kokkuvõttes võib kvantifitseeritud eesmärkide saavutustaset lugeda heaks. Perioodil enne majanduslangust on enamus indikaatoreid vastand sihttasemele või ületanud seda. Majanduslanguse perioodil on makromajandusest rohkem sõltuvad näitajad halvenenud vastavalt maailmamajanduse üldistele trendidele. Aastatel 2010–2013 on valdava enamuse indikaatorite tulemused paranenud ning sihttasemed saavutatud. Suurimaks lahendamata probleemiks on väiketalude arvu ja ettevõtluse vähenemine maal. Uue MAKiga on vaja leida lahendus, kuidas peretalud saaksid paremini arened.

MASi eesmärkide saavutamine finantsilise rakendamise alusel

MAKi alusel rakendatakse meetmeid ja rahastatakse tegevusi, mille abi püütakse saavutada MASi eesmärgi. MASi ja MAKi rakendamise käigus on osutunud vajalikuks MASi eelarvet ja selle jaotumist valdkondade vahel mõnevõrra muuta. Vabariigi Valitsuse poolt võeti 26.07.2012 MAS, kus eelarvet on suurendatud 1,2% võrra. Rahastust said juurde eelkõige 1. ja 3. telje meetmed. Telje siseselt jaotati eelarvet ümber 1. ja 4. teljes.

Seisuga 31.12.2013 oli MAKi eelarve 897,2 mln eurot, millest oli välja makstud 739,3 mln eurot (82,4% programmi eelarvest). Esimese telje meetmete rahastamiseks on ette nähtud 39,3% MAKi eelarvest. Seni on 1. telje rakendamine olnud kõige edukam võrreldes teiste telgedega. Makstud toetustest 40,3% on läinud 1. telje meetmete rahastamiseks. Esimese telje rakendamisel on ainukeseks puuduseks asjaolu, et innovatsiooni ja nõuandega seotud meetmed ei käivitunud kiiresti programmiperioodi algusaastatel. Kui seisuga 31.12.2009 oli innovatsioonile ja nõuandele suunatud meetmete osakaal 1. telje väljamakstud toetustest ainult 2,3%, seisuga 31.12.2011 3,9%, siis seisuga 31.12.2013 oli vastav näitaja 6,0%, mis vastab MASi eesmärgile. Vahendite jaotumine meetmete vahel on iga aastaga järjest enam ühtlustunud mis täidab paremini MASi eesmärgi.

Kolmanda telje rakendamine on olnud aeglasem, kuid paraneb jõudsasti. Seisuga 31.12.2013 oli telje rahastamiseks ette nähtud 14,5% MAKi eelarvest. Seni on MAKi alusel väljamakstud toetuse summast 3. telje meetmete rahastamiseks läinud 13,8% mis on lähedal sihttasemele. MAKi 3. telje meetmete rakendamise esimestel aastatel oli probleemiks toetuste aeglane väljamaksmine. Selle põhjuseks oli majanduslangus, mis vähendas toetuse saajate huvi ja võimalusi pikema tasuvusajaga investeringute elluviimiseks. Kuna alates 2010. aastast on majanduskriisi mõjud vähenenud, on ka ettevõtjate majandustulemused paranenud ning investeerimistegevus elavnenu. Viimastel aastatel on toetatud investeringute elluviimine ja toetuse väljamaksmine oluliselt kiirenenud. Kui esimese strateegiaseire aruande koostamise ajal (andmed seisuga 31.12.2009) oli välja makstud vaid 16,0% telje eelarvest, siis teise strateegiaseire aruande koostamise ajaks (andmed seisuga 31.12.2011) oli näitaja tõusnud 50,6%-le ning käesoleva aruande saavutustase on juba 78,4%. Kõige suurem osa meetme 3.1 investeringuid tehakse hoonete ehitamiseks või parandamiseks, millele järgneb masina või seadme ostmine või paigaldamine. Meetme 3.2 alusel määratud toetuse summast 50,8% on ette nähtud seltsimaja vms ehituseks ja 29,9% mänguväljaku, külaplatsi vms rajamiseks.

Neljanda telje finantsiline rakendamine on oluliselt paranenud võrreldes eelmiste strateegiaseire aruannete tulemusega. Esimese strateegiaseire aruande koostamise ajal (andmed 31.12.2009) oli toetuseid makstud välja vaid 3,3% telje eelarvest. Seisuga 31.12.2011 oli vastav näitaja tõusnud 32,8%-le. Käesoleva aruande koostamise ajaks (andmed seisuga 31.12.2013) on toetuseid välja makstud 75,3% telje eelarvest. Siiski on tulemus madalam kui 1. ja 3. telje vastavad näitajad. Kogu MAKi väljamakstud toetustest on Leader meetme arvel 8,7% võrreldes planeeritud 9,6%-ga. Maapiirkonda katvad tegevusgrupid toimivad hästi, kuid projektitoetusteks väljamakstud summad on seni olnud tagasihoidlikud. Jääb üle loota, et tulevikus suudab olemasolev Leader võrgustik suurendada projektitoetuste taotlemise, määramise ja väljamaksmise mahtu.

Tuginedes MAKi finantsilise rakendamise tulemustele, on kokkuvõtteks MASi eesmärgid täidetud üldiselt rahuldavalt. Hästi on edenenud 1. telje investeerimismeetmete rakendamine, samuti on 3. telje tulemused tulnud välja majanduskriisiaegsest madalseisust (alameetme 3.1 osas ei ole investeeringute elluviimine siiski toimunud piisaval hulgal ja soovitud kiirusega). Leader meetme tulemused vastavad küll uuenenud eelarvele, kuid uus prioriteet peaks oleme projektitoetuste määramine, mitte tegevusgruppide laiendamisse investeerimine. Toetuste taotlemist ja määramist on mõjutanud majanduslangus aastatel 2008–2009, millega seoses ettevõtjad on investeerimisel konservatiivsemad, samuti on mõnikord raskusi omafinantseeringu või pangalaenu saamisega.

MASi eesmärkide saavutamine kvantifitseeritud sihttasemete suunas liikumise alusel

Andes MASi kvantifitseeritud eesmärkide saavutustaseme alusel hinnangut, kuivõrd on MAKi rakendamine aitanud kaasa MASi teljepõhiste üldeesmärkide saavutamisele, tuleb silmas pidada asjaolu, et enamus toetustest on välja makstud alles alates 2009. aastast. Seetõttu ei ole toetuse mõju sektorit iseloomustavatele näitajatele veel märkimisväärselt avaldunud. Üldised trendid makromajanduses on mõjutanud tulemusi rohkem kui toetused.

Esimese telje tulemusi kokku võttes saab hinnata heaks majandusarengut, tööviljakust, ettevõtja haridust ja tööhõive arengut iseloomustavate näitajatega, millest tulenevalt on MASi konkurentsivõime parandamise eesmärk üldiselt täidetud. Telje teine tähtis eesmärk – investeeringute soodustamine – on samuti piisavalt täidetud. Noorte põllumajandusettevõtlusesse kaasamise eesmärk ei ole aga täidetud, samuti ei ole suudetud peatada elatustalude arvu vähenemist. Nimetatud valdkondades edu saavutamiseks on tõenäoliselt vaja laiemat riigipoolset tuge, mitte ainult MAKi vahendeid.

Kolmanda telje tulemusi kokku võttes saab telje majandustegevuse mitmekesistamise eesmärki lugeda hästi täidetuks arvestades asjaolu, et 84,6% meetme 3.1 toetuse saajatest kasutab toetust mõne lisategevusala arendamiseks. Mõnevõrra jätab soovida toetatud investeeringute elluviimise aktiivsus, kuid näitaja on paranenud viimastel aastatel. Meetme 3.1 rakendamise käigus loodud töökohtade arv ületab sihttasest, lisaks on meetme 3.2 heakskiidetud taotluste kohaselt plaanis luua hulgaliselt uusi töökohti.

Meede 3.2 täidab maapiirkondade elukvaliteedi parandamise eesmärki mõnevõrra ühekülgselt. Meetmega rajatakse üle Eesti maapiirkondadesse seltsi- ja külamaju ning erinevaid vabaõhu rajatisi ning hoogustunud on mittetulundussektori aktiivsus ja areng. Samas on maapiirkondades probleeme interneti püsühenduse kvaliteedi ja kättesaadavusega, mida alates 2011. aastast on asutud parandama alameetme 3.2.2 abil.

Enamus 3. telje kvantifitseeritud eesmarke on heal või rahuldaval määral täidetud (v.a füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsemise areng), mõned eesmärgid on ka ületatud. Eelmise kahe strateegiaseire aruande tulemusi (andmed seisuga 31.12.2009 ja 31.12.2011) mõjutas majanduslangus sedavõrd, et mõnede kvantifitseeritud eesmärkide tulemused ei olnud MASi eesmärkide täitmiseks soodsad. Aastate 2011–2013 positiivsed trendid makromajanduses on

loonud võimaluse valdava enamuse sihttasemete täitmiseks. Seejuures on märkimisväärne, et põllumajandussektor on läbinud majanduslanguse perioodi edukamalt kui teised sektorid.

Neljanda telje tulemusi kokku võttes rõhutame asjaolu, et kuna MASis on Leader teljele omistatud ainult üks kvantifitseeritud eesmärk (kohalike tegevusgruppidega hõlmatud elanike osakaalu kogu rahvastikust), siis parema ülevaate saamiseks uuriti ka teiste Leader'i üldeesmärkide saavutamist. Leader telg on horisontaalne, sisaldades endas muuhulgas MASi teiste telgede eesmärke. Leader'i raames saadi aastatel 2007–2013 toetust MAKi 1., 3. ja 4. telje meetmetele.

Leader telje tulemusi kokku võttes saab väga rahul olla kohalike tegevusgruppide olemasoluga ning nende katvusega. Olemasolevad 26 kohalikku tegevusgruppi hõlmavad ligikaudu 100% Eesti maapiirkonnast ja 36,5% Eesti rahvastikust. Sellega on täidetud Leader telje kohaliku algatuse edendamise eesmärk. Samuti on saavutatud kohalike tegevusgruppidega hõlmatud elanike osakaalu sihttase kogu rahvastikust. Rahul saab olla ka 3. teljega seotud investeeringute mahu ja iseloomuga. Sellega on Leader piisaval määral panustanud maapiirkonna elukvaliteedi parandamisse. Puudusena võib välja tuua vaid abistavate tegevustega (st „pehmete“ tegevustega) seotud kulutuste suure osakaalu. Mõningaid tulemusi on saavutatud maamajanduse mitmekesistamise suunas. Rahul ei saa olla Leader'i panusega põllu- ja metsamajanduse konkurentsivõime tõstmisel. Jätkuvalt on toetatud väga vähe projekte, mis oleksid seotud MAKi 1. telje prioriteetidega.

Kokkuvõtteks on MAKi alusel rakendatud meetmed täitnud hästi MASi teljepõhiseid üldeesmärke. Esimese telje meetmetega on parandatud konkurentsivõimet ja soodustatud investeeringuid. Suurimaks lahendamata probleemiks on väiketalude arvu ja ettevõtluse vähenemine maal. Kolmanda telje tegevused täidavad hästi majandustegevuse mitmekesistamise eesmärki. Maapiirkondade elukvaliteedi parandamiseks on 3. telje alusel toetatud märkimisväärselt külaseltside jm avalikuks kasutuseks mõeldud objektide ehitust. Neljanda telje Leader meetme raames on loodud heal tasemel kohalike tegevusgruppide võrgustik, millega on täidetud kohaliku algatuse edendamise eesmärk ja kohalike tegevusgruppidega hõlmatud elanike eesmärk. Mõningaid tulemusi on saavutatud maamajanduse mitmekesistamise suunas. Rahuldav ei ole Leader'i panus põllu- ja metsamajanduse konkurentsivõime tõstmisel. Jätkuvalt on toetatud vähe projekte, mis oleksid seotud MAKi 1. telje prioriteetidega.